

Plug In Alingsås

Möjligheten - utveckling av motivations-
höjande verksamhet för att motverka
studieavbrott, samt utveckling av det
Kommunala informationsansvaret (KIA)

PlugInnovation djupstudier 2014:5

Plug In Alingsås - Möjligheten – utveckling av motivationshöjande verksamhet för att motverka studieavbrott, samt utveckling av det Kommunala informationsansvaret (KIA)

Författare: Anna Liljeström

Innehåll

1. Inledning	4
1.1 Syfte och mål med djupstudierna	4
1.2. Metodik: Datainsamling och analys	7
2. Möjligheten: Utveckling av motivationshöjande verksamhet för unga samt utveckling av det kommunala informationsansvaret	9
2.1. Bakgrund: kommunala strukturer och organisatorisk kontext	11
2.1.1. Behov av utveckling av det kommunala informationsansvaret (KIA)	12
2.1.2. Behov av utveckling av förebyggande arbete för att fånga upp elever som riskerar att avbryta sina studier	12
2.1.3. Behov av att skapa en kommunal arena och en sammanhållen process kring unga som riskerar att hamna ”utanför”	13
3. Resultat: Möjligheten – En arena för att stötta unga att fullfölja sina studier, eller komma i sysselsättning	15
3.1. Kartläggning och utökade kunskaper om målgruppen	16
3.2. Många unga tillbaka till studier/praktik/arbete	17
3.3. ”En kommunal soffa”: En verksamhet för att motverka utanförskap	20
3.4. ”En väg in – flera vägar ut”: En utvecklad samverkan	25
3.5. Utveckling av aktiv uppföljning inom KIA	27
3.6. Strukturell påverkan	29
4. Framgångsfaktorer	32
4.1. Samverkan och en sammanhållen process för ett effektivare arbete	32
4.2. En neutral arena	34
4.3. Ett holistiskt perspektiv på de ungas behov	35
4.4. Kontinuitet och flexibilitet	36
4.5. ”Vi står kvar, vi står kvar och vi står kvar!”: Bemötande och förhållningssätt	39
4.6. Personalens tvärvetenskapliga kompetens och egenskaper	42
5. Avslutande reflektioner	46

1. Inledning

Arbetet för att motverka studieavbrott, stötta fler unga att fullfölja sina utbildningar eller finna annan meningsfull sysselsättning inom projektet Plug In har bedrivits i fem regioner och ett femtiotal kommuner. Projektet har involverat hundratals verksamma professionella, såsom rektorer, pedagoger, specialpedagoger, speciallärare, kuratorer, skolsköterskor, studie- och yrkesvägledare, ungdomscoacher, elevcoacher, fältassistenter, fritidsledare, projektledare, projektkoordinatorer, handläggare inom det kommunala informationsansvaret och handläggare vid socialtjänst och arbetsförmedling. Över 7500 unga inom gymnasieskolan, eller i verksamheter utanför skolan, har berörts av projektet genom olika former av insatser.

För att systematiskt ta tillvara på de resultat och viktiga erfarenheter som genereras inom Plug In och göra dem tillgängliga och användbara, efter projektets avslut, för andra som arbetar med frågan, gjordes från start en medveten satsning på att skapa den digitala plattformen PlugInnovation, som konstruerats för att samla, bygga och sprida kunskaper kring avbrottsproblematiken (www.PlugInnovation.se). Arbetet med PlugInnovation är tätt sammankopplat med utvärderingsprocessen och syftar till att undersöka vilka insatser som fungerar för att motverka avbrott, och stötta elever att fullfölja sina studier. Utvärderingen inom Plug In är delvis av kvantitativ natur i form av en extern effektutvärdering med syftet att fånga ”mätbara” förändringar i minskade avbrott inom projektet i stort och dels genom ett antal s.k. ”djupstudier” av fallstudie-karaktär, genomförda inom ramen för PlugInnovation. Fallstudierna kompletterar effektutvärderingen genom att beskriva mer i detalj hur olika insatserna fungerar och varför, och genom att lyfta de viktigaste framgångsfaktorerna i arbetet. De syftar även till en systematisering av viktiga kunskaper och erfarenheter som kan ligga till grund för ”modeller” och lärande exempel som är användbara för olika aktörer i deras vardagliga arbete med att stötta unga att fullfölja sina studier eller finna annan sysselsättning.

Den här rapporten, som beskriver arbetet inom Plug In i Alingsås, är indelad i fyra delar:

- (A) en närmare introduktion av bakgrunden, syftet och målen med djupstudierna
- (B) en introduktion av bakgrunden till projektet i Alingsås och dess kontextuella förutsättningar
- (C) en beskrivning av resultat från projektets arbete med att fånga upp unga som avbrutit sina studier och det förebyggande arbetet, samt
- (D) en detaljerad analys av den verksamhet som utformats i Alingsås för att fånga upp sysslösa unga som inte fullföljt sina gymnasiestudier, samt de viktiga dimensionerna och framgångsfaktorerna i arbetet.

1.1. Syfte och mål med djupstudierna

Med start i januari 2014 påbörjades arbetet med djupstudier i ett antal delprojekt s.k. metodverkstäder inom Plug In-projektet. Syftet med djupstudierna var att undersöka närmare de ”metoder” som används i de olika verkstäderna för att komplettera den övergripande effektutvärderingen som syftar till att fånga de mätbara resultaten i form av minskade avhopp från gymnasiet.

I framför allt internationell forskning finns belagda kunskaper om metoder och program som har visat sig framgångsrika för att motverka studieavbrott och relevant litteratur har samlats i forskningsdelen på PlugInnovation. Genom våra djupstudier kommer vi kunna säga något om hur några av dessa metoder fungerar i en svensk, samtida kontext. Ambitionen var att undersöka om liknande former av insatser fungerar olika bra gentemot olika elever inom projektet, i olika/varierande miljöer och i olika typer av verksamheter. Exempel på insatser som genererat positiva resultat kommer att lyftas fram som lärande exempel på plattformen PlugInnovation, tillsammans med en analys av vilka faktorer som gjort arbetet framgångsrikt.

Djupstudierna organiserades utifrån de två övergripande målgrupperna inom projektet:

- Unga som studerar på gymnasiet
- Unga som avbrutit sina studier i gymnasiet och omfattas av det Kommunala Informationsansvaret (KIA).

Två ”projektverkstäder” i varje deltagande region valdes ut för analys i samråd med regionala projektledare. Följande kriterier låg till grund för urvalet:

- Representation utifrån målgrupp (en av förebyggande karaktär för elever som är kvar i skolstrukturerna, samt en för unga som gjort studieavbrott)¹
- En vetenskaplig grund utifrån befintlig forskning kring insatser som genererat positiva resultat med fokus på ett helhetsperspektiv på elevens behov samt strategier för att stärka skolanknytningen (school connectedness/engagement)²
- Regional representation (exempel från båda målgrupperna i alla regioner)
- Implementationsbarhet (avtryck i organisationen, kostnad)
- Innovation³ (för respektive verksamhet)

1 Dessa gränser kan till viss del kan vara flytande och skola och andra verksamheter överlappar i sitt arbete kring unga som riskerar att avbryta sina studier.

2 Begreppet skolanknytning (school connectedness) handlar om att öka elevernas/de ungas involvering och aktiva deltagande (engagement) i skolan och sin utbildning, och har visat stor potential inom forskningen på området. Strategierna inkluderar försök att stärka involvering på det akademiska, beteende, kognitiva samt det psykologiska/affektiva området, kan exempelvis omfatta utveckling av det relationella arbetet, bemötande och förhållningssätt, intensiv uppföljning och elevcentrerade, flexibla arbetssätt (se forskningsdelen, PlugInnovation.se).

3 Med innovation använder vi NE:s definition NE definierar innovation som ett förlopp genom vilket nya idéer, beteenden, ting och tillvägagångssätt vinner insteg i ett samhälle och sedan sprids där. Vidare betonas att en innovation både är en process och den produkt som skapas genom processen. Definitionen ställer tre krav på en innovation:

1. Den ska vara något nytt. Detta innebär inte nödvändigtvis att det är en helt ny idé eller uppfinning. Det kan också innebära att något används på ett nytt sätt eller i ett nytt sammanhang.

2. Den ska komma till praktisk användning.

3. Den ska spridas i samhället.

Följande kommuner deltog i analysen:

Partille	Utveckling av KIA	Utveckling av vägledningscentrum: Multikompetent team (SYV, kurator, fältassistenter, pedagoger).
Härreda	Coaching/ mentorskap	Utökat mentorskap: Utveckling av format, innehåll och arbetssätt samt kompetensutveckling för mentorer.
Alingsås	Utveckling av KIA	Utveckling av verksamhet: Multikompetent team (SYV, kurator, fältassistenter, pedagoger och coacher). Individualiserat, holistiskt stödprogram med kurser och aktiviteter.
Skellefteå	Självbildsstärkande och motivationshöjande verksamhet:	Gruppverksamhet och individuell verksamhet med fokus på motivationshöjande aktiviteter: Holistiskt program med olika former av aktiviteter. Tema med influenser av kognitiv beteendeterapi som omfattar mental träning, motiverande samtal som syftar till att stärka självkänsla, självbild, självförtroende, bygga relationer och mål för framtiden. Bildarbete används i det mentala träningsarbetet för att stärka utvecklingsprocessen. Bildskapande hjälper till att lösa problem och konflikter, uttrycka interpersonella färdigheter, reducera stress, stärka självkänslan och komma till olika insikter.
Mönsterby	Elevcoach: Utveckling av KIA och förebyggande arbete i skolan.	En ungdomscoach arbetar med utveckling av olika former av motivationshöjande aktiviteter individuellt och i grupper utifrån behov: MI, coachning, strukturstöd, ökad samverkan med föräldrar och andra aktörer.
Ljungby	Individualiserat studiestöd och elevcoach.	Ett studiecenter för utformning av individualiserat stöd för elever som upplever svårigheter att nå målen: Omfattar studieteknik, motivationshöjande samtal, strukturstöd och stöd med kursarbetet.
Strömsund	Coachning och motivationshöjande aktiviteter.	En coach som arbetar med elever, lärare och föräldrar för att utveckla arbetssätt och rutiner med syftet att stötta lärandet och elevers helhetsutveckling.
Söderköping	Utveckling av mentorskapet och formativ undervisning.	Utveckla metoder, arbetssätt, rutiner och olika verktyg för att stötta ungas utveckling till att ta ansvar för sina studier. Omfattar utveckling av aktivt mentorskap, strukturerad och snabb återkoppling, uppföljning av resultat och måluppfyllelse och regelbundna utvärderingar samt elevnära arbetslag.

Valdemarsvik	Utveckling av KIA-aktiv uppföljning	Ungdomscoach gör regelbundna uppföljningar av elever som är i riskzon för avbrott. Coachen agerar som språkrör för eleverna och samverkar med personal på skolan kring utformningen av rätt insats för elevernas behov.
Krokom	Utveckling av KIA	Utveckling av verksamhet: Multikompetent team (SYV, pedagoger och socialarbetare). Individualiserat, holistiskt stödprogram med kurser och aktiviteter, samt 10-veckors kickstartkurser.

Projektet ”Plug In Alingsås: Möjligheten” valdes ut i Göteborgsregionen för att representera exempel på utveckling av arbete med ungdomar som avbrutit sina studier, och en utveckling av det kommunala informationsansvaret (KIA).

1.2. Metodik: Datainsamling och analys

Under hösten 2013 planerades och organiserades en kvalitativ undersökning av de olika delprojekten med syftet att få bättre förståelse för hur deltagarna i projektet uppfattat arbetet i projektet och vad som har haft betydelse för att få fler unga att fullfölja sina gymnasiestudier, eller för de som lämnat sina studier att hitta en meningsfull sysselsättning. Utifrån de nationella och lokala mål som satts upp för de respektive projekten, de metodbeskrivningar som utarbetats under hösten och eventuella lokala uppföljningar som genomförts i projekten, utformades frågeställningar, intervjuguider och listor på relevanta dokument (se bilaga). Arbetet omfattade en undersökning av verkstädernas metoder, aktiviteter, olika verktyg, förhållningssätt och organisatoriska förutsättningar.

Med avsikten att skapa fördjupad förståelse för hur deltagarna i de olika delprojekten upplevde (1) vad som fungerar, 2) hur arbetet fungerar, (3) varför arbetet fungerar och (4) vilka de viktigaste framgångsfaktorerna i arbetet var, genomfördes sedan intervjuer, observationer, och insamling av relevanta dokument.

Ansvarig processledare på PlugInnovation planerade datainsamlingen tillsammans med respektive lokal projektledare. En första planering med utkast av listor med relevanta dokument och personer att intervjua diskuterades innan detaljerna för intervjuguider och observationer fastställdes. Två processledare från PlugInnovation besökte sedan tillsammans de aktuella delprojekten under en heldag för dokumentinsamling, observationer och intervjuer. Urvalet av deltagare för intervjuer samt intervjuformen var avhängigt av projektets utformning. I några delprojekt var en person den centrala informanten, medan det i andra projekt fanns ett centralt ”team” som drev projektet och involverade fler nyckelpersoner. Den lokala projektledaren gjorde, tillsammans med övrig personal i sin verk-

samhet, även en bedömning av vilka elever/ungdomar som skulle kunna delta i intervjuer.

Den lokala projektledaren konstruerade ett schema för besöket och kontaktade alla som var aktuella för att delta i intervjuer. Intervjuer gjordes både enskilt och i grupp och ägde rum på olika platser beroende på deltagarnas situation och bekvämlighet. De flesta intervjuer skedde i skol-/lärcenter-miljö, men samtal skedde även på caféer och vid ett tillfälle i en ungdoms hem. Samtliga deltagare informerades om syftet med studien, var resultatet skulle publiceras och att de hade möjlighet att läsa igenom sammanfattningen av sina svar och ge ytterligare kommentarer efter att rapporterna blivit klara.

Intervjuerna varade i ungefär en halvtimme till en timme beroende på deltagarnas individuella förutsättningar och önskemål. Intervjufrågorna följde inte nödvändigtvis samma ordning, utan frågeguiden användes mer som en försäkring om att all viktig information skulle behandlas under samtalet. Syftet var att ge möjligheter för ny och oväntad information att få träda fram. Alla intervjuer spelades in med hjälp av verktyget Audionote som även omfattar möjligheter att transkribera och anteckna i anslutning till ljudfilen. En av processledarna hade under intervjuerna huvudansvar för att anteckna medan den andra processledaren ledde samtalet. Några av deltagarna filmades även när de berättade om sitt arbete och projektet. I den första fasen av analysarbetet genomlyssnades intervjuerna under flera tillfällen och transkriberades och dokumenten som samlats in lästes under upprepande tillfällen. Materialet kodades sedan med olika nyckelord och begrepp som sedan kom att bilda större teman. De teman som framträdde användes därefter som utgångspunkt för att organisera och koda allt insamlat material, och de ligger till grund för beskrivningarna och tolkningarna i resultat-delen av den här rapporten. De citat som finns med i rapporten har valts ut för att de representerar dessa teman. Citaten har vid några tillfällen ändrats något för att öka ”läsbarheten”. Alla deltagare har aidentifierats genom att presenteras utan namn.

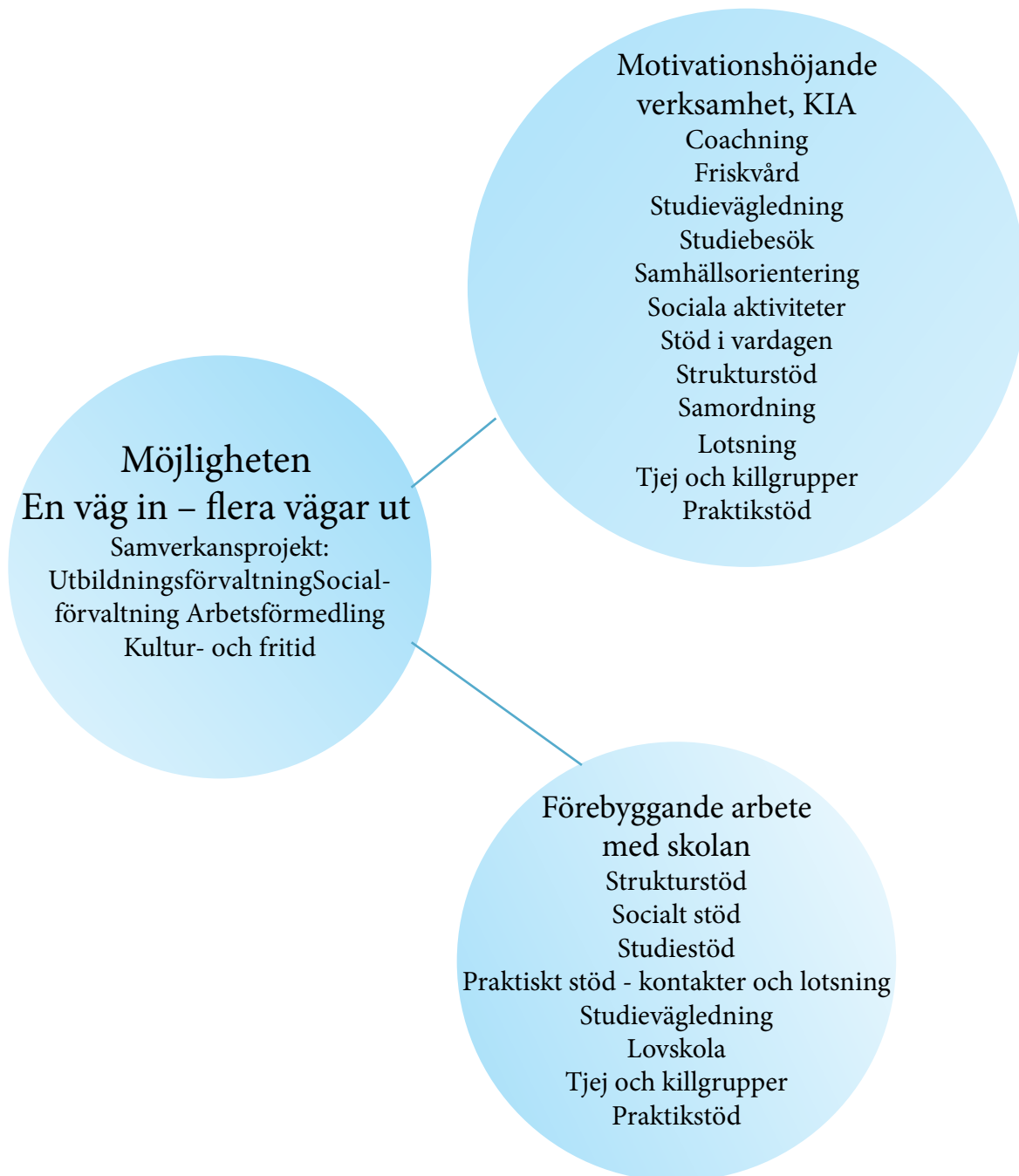
I Alingsås intervjuades den lokala projektledaren, som organiserat och även utfört delar av insatserna i verksamheten, två ungdomskoordinatorer som tillsammans med projektledaren utfört insatserna, elever och ungdomar som deltagit i insatserna i verksamheten, samt representanterna i det multikompetenta teamet som omfattade handläggare från AME, fältassistenter från Socialtjänsten, kurator, specialpedagog, studie- och yrkesvägledare, och praktiksamordnare från IM-programmet från gymnasieskolan. Intervjuerna omfattade även en chef vid integrationsförvaltningen som varit med då projektet initierades, samt t.f. gymnasiechef. Dessutom samlades en mängd dokumentation in kring projektets utformning och insatser, resultat, och de ungas situation och upplevelser, bl.a. en ytterligare gruppintervju av ungdomar som deltagit i verksamheten som utförts för projektets räkning. De dokument som inkluderades för analys omfattade projektbeskrivningar, kartläggningar som projektledaren genomfört under projekttiden, samt olika typer av arbetsmaterial och verktyg såsom samtals-guider och uppföljningsdokumentation.

2. Möjligheten: Utveckling av motivationshöjande verksamhet för unga samt utveckling av det kommunala informationsansvaret

Plug In projektet Möjligheten i Alingsås består av en verksamhet förlagd i lokaler som finns i anslutning till den kommunala gymnasieskolan i kommunen. Verksamheten är utformad för att fånga upp unga utan sysselsättning som inte fullföljt sina gymnasiestudier, och genomföra olika typer av insatser med syftet att stötta ungdomarna tillbaka till studier eller annan meningsfull sysselsättning. Personalen på Möjligheten har även gradvis kommit att arbeta allt mer förebyggande med elever i gymnasieskolan som riskerar att avbryta sina studier.

Möjligheten är ett samverkansprojekt som omfattar representanter från utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, arbetsförmedlingen och Kultur- och Fritidsförvaltningen. Insatserna utförs till största del av en grupp som omfattar den lokala projektledaren, två heltidsanställda ungdomskoordinatorer med en bakgrund inom vägledning, vård och socialt arbete, samt en utlånad personal från arbetsmarknadsenheten. Personalgruppen samverkar i ett multikompetent team som består av kurator, studie- och yrkesvägledare, specialpedagog, och praktiksamordnare vid introduktionsprogrammet från gymnasieskolan, samt ungdomsförmedlare från Arbetsförmedlingen (AF), en flyktingpedagog, och fältsekreterare från socialtjänsten.

Projektet har bestått av metodutveckling inom flera dimensioner: (A), utveckling av verksamhet och olika typer av motivationshöjande insatser och aktiviteter för att stötta unga att närma sig studier eller arbetsmarknaden, (B) utveckling av arbetet inom det kommunala informationsansvaret (KIA), (C) utveckling av förebyggande insatser för unga som riskerar att avbryta sina studier, och (D) utveckling av kommunal samverkan kring unga som saknar sysselsättning. I följande del av rapporten presenteras en övergripande bild av projektet, dess bakgrund, och kontext innan delarna beskrivs i mer detalj i kapitel 3.

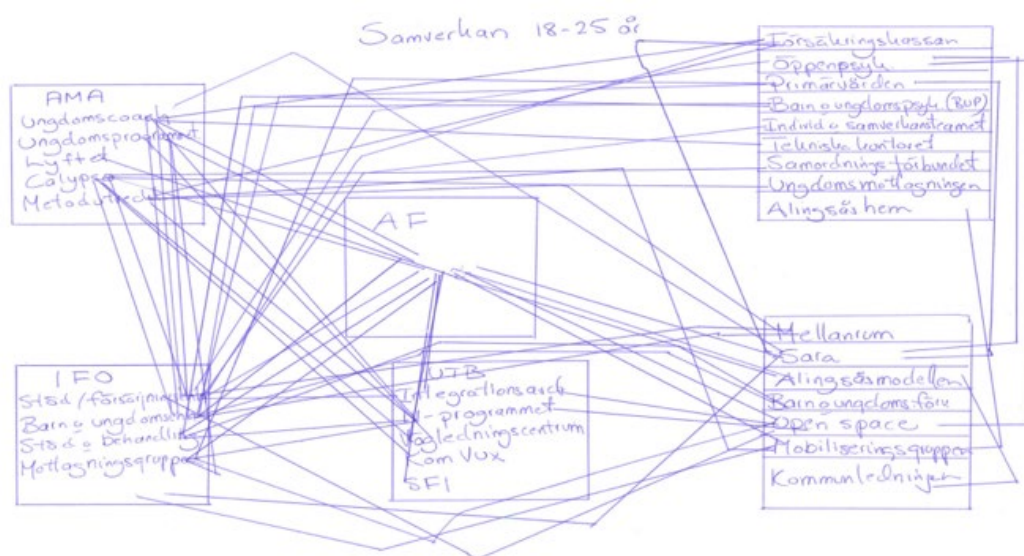
Huvuddelen av (av de 114) ungdomarna som tagit del av insatserna på Möjligheten från projektstart i augusti 2012 t.o.m. våren 2014 har refererats från gymnasieskolan (35 stycken). Initialt arbetade personalen främst med att kartlägga och fånga upp de unga som identifierats via register för det kommunala informationsansvaret (KIA), eller som refererades via socialförvaltningen eller Arbetsförmedlingen, men allt eftersom verksamheten har utvecklats så har arbetet riktats allt tydligare till förebyggande insatser och inströmningen från skolan ökade kontinuerligt under 2013/2014.

2.1. Bakgrund: kommunala strukturer och organisatorisk kontext

Alingsås är en kommun i Västra Götaland med en befolkning på ca 39 000 invånare. Centralorten är Alingsås, där den enda gymnasieskolan också finns, Alströmergymnasiet. Plug In-projektet Möjligheten i Alingsås initierades mot bakgrunden av en kartläggning

I kartläggningen som gjordes så visade det sig ju att alla aktörer i kommunen behövde samarbeta mycket mer... Samma ungdom kunde ju vara aktuell hos socialtjänst, psykiatri och AF och alla samtidigt, och det fanns tydliga glapp där också. Flera av dem gjorde samma sak och till slut det blev det så mycket att den unge stannade hemma...(chef, integrationsförvaltningen)

i kommunen (Se PlugInnovation.se, Metodbanken) genomförd under 2011 som visade på en eskalerande ungdomsarbetslöshet, samt en ökande andel ungdomar beroende av försörjningsstöd. I granskningen framkom att många av ungdomarna som kartlagts saknade gymnasiekompetens, vilket utgjorde ett hinder för etablering på arbetsmarknaden. Det framkom även att många typer av åtgärder utfördes via de olika förvaltningarna, men att det saknades ett helhetsperspektiv på de unga och samordning av dessa. Ungdomar "bollades" mellan olika verksamheter och deltog i mindre punktinsatser som inte var koordinerade vilket inte var gynnsamt för deras utveckling. Det saknades ett helhetsgrepp kring varje individ med en tydlig kartläggning av olika behov, samordnade insatser samt en tydlig uppföljning av resultaten av de olika insatserna som genomfördes. Följande bild från kartläggningen togs fram för att åskådliggöra hur processen med olika insatser och kontakter kunde se ut för en ungdom i kommunen som var i behov av stöd för att närma sig sysselsättning.

Vidare såg man att kommunens arbetsmarknadsinsatser som syftade till att stärka ungdomar och stötta dem att närma sig arbetslivet i huvudsak riktades mot ungdomar över 18 år eller i en del fall äldre. Det fanns ett "glapp" i kommunens arbete med unga i åldrarna 16-18 år utan fullföljda gymnasiestudier.

2.1.1. Behov av utveckling av det kommunala informationsansvaret (KIA)

Före Plug In-projektet hade en administratör inom gymnasieskolan hanterat uppföljningen av unga mellan 16-20 år som avbrutit sina gymnasiestudier, men inga resurser fanns för att göra aktiva insatser för dem. Arbetet bestod därför till största del av övervakning av information från aktuella register i kommunen och identifiering av unga skrivna i kommunen som inte var i varken studier eller arbete. Aktuella ungdomar kontaktades av en administratör via ett brev där de uppmanades att svara hur de var sysselsatta och erbjöds information om tillgängliga åtgärder i kommunen. Svarsfrekvensen på breven var låg vilket resulterade i att många unga inte blev kartlagda eller kunde slussas till relevanta insatser.

Dessutom visade Arbetsförmedlingens (AF) register att antalet unga som fanns inskrivna i deras verksamhet inte var nära att motsvara antalet unga som kunde lokaliseras i underlagen för det kommunala informationsansvaret, vilket betydde att ett stort antal unga inte varit i kontakt med AF och inte heller deltagit i andra åtgärder. Det var tydligt att det fanns en grupp unga som riskerade att inte få del av kommunens resurser, de unga som saknar förmågan att på egen hand hämta in information och söka upp olika aktörer för att få hjälp med att komma vidare till sysselsättning.

2.1.2. Behov av utveckling av förebyggande arbete för att fånga upp elever som riskerar att avbryta sina studier

Alströmergymnasiet är en stor kommunal skola med ca 1100 elever, som erbjuder 12 program: Barn och fritid, Bygg och anläggning, Ekonomi, El och energi, Estetiskt, Handel och administration, Humanistiskt, Introduktionsprogram, Naturvetenskapligt, Restaurang- och livsmedel, Samhällsvetenskapligt, Teknik och Vård- och omsorgsprogrammet. Skolan omfattar även idrottsgymnasium (NIU).

Det har varit ett glapp på ett par år när ingen har haft uppdraget egentligen, kring de här unga. Vissa av dem har kanske gått till AF och anmält sig men inte alla. De som inte gör det., ja, de finns någon annanstans men ingen vet riktigt var...

(Lärare och praktiksamordnare för IM-program)

Från gymnasieskolans perspektiv såg man inför projektet ett behov att utveckla och förstärka stödstrukturer för elever som upplever svårigheter med att klara skolarbetet och behöver ett stöd som även sträcker sig utanför det pedagogiska som skolan traditionellt erbjuder. Det handlade delvis om att utveckla strukturer för att fånga upp de unga, men

även utformning av nya stödformer.

Personalen menade att när de nya Introduktionsprogrammen ersatte det individuella programmet 2011 förändrades till viss del förutsättningarna att utforma alternativa studieformer inom skolan för de elever som avbröt sina studier på nationella program, vilket resulterade i att fler unga riskerade att hamna i perioder av sysslolöshet. Då elever som avbröt sina studier på nationella program inte kunde skrivas in på det individuella programmet fanns ingen naturlig plattform för att fånga upp dem och stötta dem vidare till andra aktörer eller åtgärder, vilket man nu såg en möjlighet att förändra.

*Gymnasieskolan har nog varit alltför likformig och de som inte riktigt faller in i den fällan har skolan inte varit så bra på att möta... Och det fanns inget nät som fångade upp när skolan inte fungerade.
(t.f. Gymnasiechef, Utbildningsförvaltningen)*

Ledningen på skolan såg även, inför projektet, ett behov utveckla det förebyggande arbetet för att bättre kunna möta elever i behov av särskilt stöd. Det pedagogiska stödet upplevdes till största del bestå av ämnesrelaterat studiestöd vilket inte uppfattades som tillräckligt för att möta elever med olika typer av funktionsnedsättningar. Fram till några år innan projektet startade hade skolan endast haft en specialpedagog anställd för att täcka behoven hos mer än 1000 elever. Ledningen menade att en utveckling av det förebyggande arbetet med unga med funktionsnedsättningar och neuropsykiatriska diagnoser därför behövde prioriteras. Sålunda påbörjades en satsning med kompetensutveckling kring funktionsnedsättningar ett par år innan Plug In-verksamheten startade, där delar av personalen deltog. Parallellt med projektet har skolan fortsatt att utveckla arbetet riktat till elever med funktionsnedsättningar genom en stödfunktion som kallas Plattformen, vars personal samverkar med personalen i Plug In-projektet kring elever i behov av många olika typer av stöd.

2.1.3. Behov av att skapa en kommunal arena och en sammanhållen process kring unga som riskerar att hamna ”utanför”

Utifrån de behov som identifierats inför projektstarten gjordes bedömningen att insatserna för att minska andelen ungdomar i arbetslöshet, och unga beroende av försörjningsstöd, behövde ske tidigt och stort fokus måste ligga på att aktivt stötta unga att stanna kvar i skolan och fullfölja sina studier, samt att på olika sätt stötta unga tillbaka till utbildning för att förbättra deras förutsättningar på arbetsmarknaden. Insatserna bedömdes vidare vara i stort behov av samordning, och företrädesvis ske i samverkan mellan skola, socialtjänst, arbetsmarknadsenheten och arbetsförmedlingen för att på bästa sätt möta målgruppens diversifierade behov samt utnyttja och komplettera de resurser som redan fanns tillgängliga i kommunen. Sålunda var fokus för projektet:

1. Att förstärka det förebyggande arbetet för att motverka studieavbrott.
2. Att utveckla samverkan för att fånga upp och effektivisera arbete kring unga som riskerar att hamna i utanförskap.
3. Att utveckla arbetet med att stötta sysslösa unga som avbrutit sina studier tillbaka till studier eller annan meningsfull sysselsättning.

För att skapa en sammanhållen process för de unga i kommunen upplevde projektledningen att det behövdes ett tydligt ”fysiskt sammanhang”, en plattform för ungdomarna att komma till, där en bred kompetens fanns samlad under ett tak. Det skulle effektivisera samordning av kartläggningar, kontakter, utformningen av insatser och en kontinuerlig uppföljning samt minska risken för att individer faller ”mellan stolarna”. Ett multikompetent team bedömdes vara nödvändigt för att kunna möta de ungas varierande behov, såväl som en tydlig kontaktperson som kunde utgöra en länk i kontakterna med alla inblandade aktörer. Mottot för projektet blev ”en väg in och flera vägar ut”.

3. Resultat: Möjligheten – En arena för att stötta unga att fullfölja sina studier, eller komma i sysselsättning

Sedan projektstart under hösten 2012 har projektledaren tillsammans med kollegorna i verksamheten arbetat med att kartlägga, skapa rutiner för kontakt, utforma lämpliga aktiviteter, och följa upp de unga i kommunen som inte fullföljt sina gymnasiestudier och är utan sysselsättning med syftet att stötta dem att närma sig studier eller arbete och undvika passivisering. Även förebyggande stödinsatser av olika slag har utvecklats för unga som riskerar att avbryta sina gymnasiestudier. I följande del av rapporten behandlas arbetet inom Plug-In-projektet i Alingsås från starten under höstterminen 2012 fram till april, 2014 då materialinsamlingen inför den här rapporten avslutades. Statistiken för totalt antal deltagare tillkom i juni då projektet avslutades.

Syftet med granskningen var, som nämnts, att bättre förstå hur och varför verksamheten fungerar i arbetet med att få fler unga att fullfölja sina studier, återvända till studier eller närma sig arbetsmarknaden. Sålunda var syftet inte att analysera resultatet i relation till de övergripande projektmålen (ett uppdrag, som utförs i form av en effektutvärdering av externa utvärderare, samt en lokal slutrapport (se PlugInnovation.se), utan uppdraget var att komplettera dessa resultat med en mer detaljerad beskrivning av projektets kontext och arbetssätt för att fånga viktiga framgångsfaktorer i arbetet. Studien fokuserar på projektdeltagarnas upplevelser, vad som upplevs fungera och vara effektivt i arbetet.

Dock inleds analysen av verksamheten med en kortare sammanfattning av resultat av kvantitativ och kvalitativ natur kopplat till projektets lokala målsättningar såväl som de övergripande nationella målen, för att beskriva och kontextualisera de förändringar på individ- och organisationsnivå som projektet genererat.

Plug In-projektet Möjligheten i Alingsås har resulterat i en mängd förändringar i arbetet kring målgruppen i kommunen. Det har resulterat i en ny verksamhet, kartläggningar utifrån vilka sedan verksamheten utformats och utvecklats, nya rutiner och aktiviteter, och förändrade arbetssätt. Resultaten omfattar sammanfattningsvis följande delar:

- Utökade kunskaper om stödbehov bland unga i kommunen som inte fullföljt sina gymnasiestudier.
- Förbättrade förutsättningar för unga som avbrutit sina studier att återintroduceras till studier eller annan sysselsättning genom en utveckling av

- arbetssätt och insatsrepertoar.
- Förbättrade förutsättningar för elever att fullfölja sina gymnasiestudier genom en utökad repertoar av stödinsatser och samverkan inom, och utanför skolan kring elever i behov av särskilt stöd.
- Förstärkt samverkan mellan relevanta aktörer i kommunen kring unga i behov av stöd för att kunna närma sig studier/arbetsmarknad.

Efter sammanfattningen följer en detaljerad beskrivning av arbetet inom Möjligheten och verksamhetens funktion(er) i relation till övrig verksamhet för målgruppen, och de framgångsfaktorer i arbetet som identifierats.

3.1. Kartläggning och utökade kunskaper om målgruppen

Ett av de första uppdragen som personalen på Möjligheten genomförde var en systematisk kartläggning och uppföljning av de unga som inte fullföljt sina gymnasiestudier i Alingsås kommun, vilket var en nödvändig process för att sedan kunna rikta och utforma arbetet med de unga (Se PlugInnovation.se, Metodbanken) Personalen mottog en lista baserad på olika register i oktober 2012 som visade att det saknades information om ett 60-tal ungdomar. Vid projektslut i juni 2014 var alla ungdomar som fanns på listan kontaktade, och man hade även etablerat uppföljningsrutiner som möjliggjorde för att nya ungdomar som tillkom skulle bli kontaktade inom senast 2 veckor efter identifiering (se vidare i avsnitt om utveckling av KIA). Sammantaget hade personalen under projektiden kartlagt 114 unga varav 95 deltagit i olika former av insatser.

I samband med att aktuella ungdomar skrevs in i Plug In-projektet utfördes en ganska omfattande kartläggning av deras helhetssituation (se kommande avsnitt om arbetssätt och material). Personalen undersökte då även ungdomarnas eventuella behov av särskilt stöd inför utformningen av insatserna. I januari 2014 sammanställdes statistik över de unga som dittills ingått i verksamheten för att öka kunskaperna kring målgruppen. Kartläggningen visade att av 78 individer som deltagit i insatser fram till januari 2014 rapporterade majoriteten (56/78) olika typer av diagnoser som upplevdes påverka deras förutsättningar för lärande och deltagande i olika sociala sammanhang. 32 stycken rapporterade att de hade 2 eller fler diagnoser av olika slag, och 24 individer rapporterade 1 diagnos. De vanligaste diagnoserna inkluderade neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (25), psykosocial problematik och psykiatriska diagnoser såsom ångest och fobier (38) social utsatthet (27). Även missbruksrelaterad problematik rapporterades av ett flertal unga samt social utsatthet (27).

ADHD	Social utsatthet	Dyslexi
ADD	Ångest	Dyskalkyli
Aspergers syndrom	Social fobi	Nedsatt minnesfunktion
Autism	Personlighetsstörning	Inlärningssvårigheter
Tourettes	Depression	Koncentrationssvårigheter
DCD	Relationsstörning	Ätstörning
		Missbruk

Punkten kring eventuella behov av särskilt stöd var en frivillig del på ansökansformuläret, och personalen menade att även de ungdomar som inte rapporterat diagnoser i ansökan eller bifogat läkarintyg eller liknande, ofta berättade om olika former av stödbehov under insatsernas gång. En del av dem hade inte blivit utredda under sin skolgång men beskrev att de upplevt svårigheter av olika slag vilket påverkat deras möjligheter att klara skolarbetet. Siffrorna är därför troligtvis underestimerade.

Det framkom även under kartläggningsarbetet att många av de unga upplevde svårigheter med att få sin vardag att fungera. De beskrev en avsaknad av tydliga rutiner för sömn och mat och trygga, positiva relationer. En majoritet av ungdomarna berättade om en social utsatthet som påverkat deras självkänsla under en längre period. Det handlade vanligen om mobbing och trakasserier vilket resulterat i en rädsla för sociala sammanhang. Flera av dem beskrev även problematiska familjesituationer.

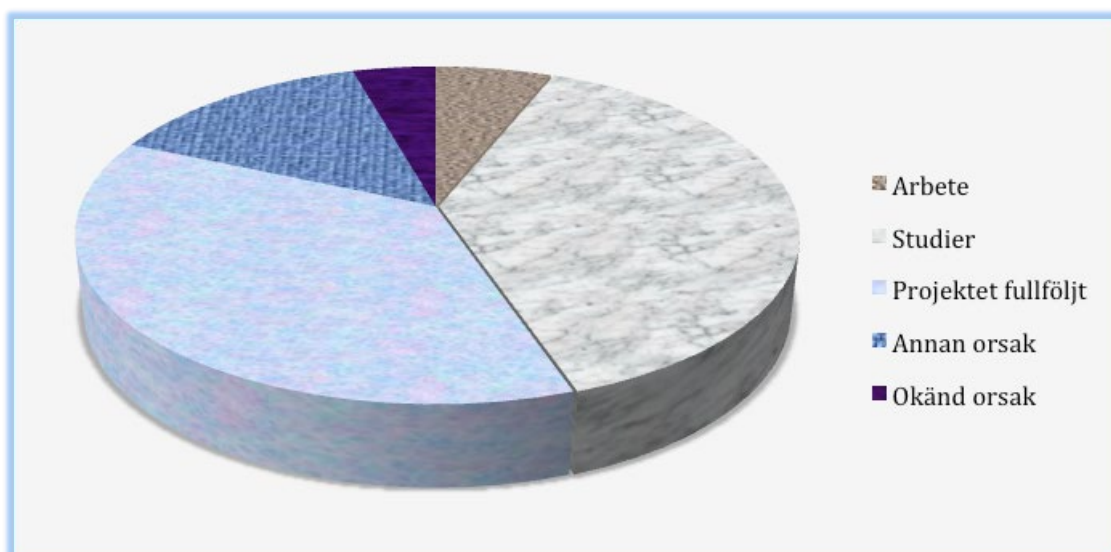
Flertalet av ungdomarna som fångats upp via Möjligheten hade sålunda en ganska komplex problematik vilket påverkade deras förutsättningar för att närma sig studier eller arbetsmarknaden, och följaktligen även omfattningen på lämpliga insatser.

När de berättar om skolan så är det ofta det att de inte har känt att de har passat in. Det har varit mobbing, och det här med kompisar kan ofta vara ganska sorgligt. (koordinator)

3.2. Många unga tillbaka till studier/praktik/arbete

Plug In-projektet Möjligheten genererade mycket positiva resultat för de unga som deltagit i verksamheten i form av återgång till studier eller närmande till arbetsmarknaden.

Sedan starten i oktober 2012 fram till projektslut i juni 2014 hade personalen på Möjligheten kartlagt 114 ungdomar och arbetat aktivt med totalt 95 ungdomar varav 51 påbörjade/

stannade kvar i/återgick till studier/arbete. Utöver detta fullföljde ytterligare 44 procent projektet med andra positiva avslut (exempelvis praktik). Den interna uppföljningen visade dessutom att för flera av de unga skedde en förändring relativt snabbt, inom loppet av 3-4 månader.

Möjligheten beskrevs fylla en mycket viktig funktion i kommunens arbete kring unga som saknar sysselsättning, och inte fullföljt sina gymnasiestudier. Personalen som deltagit i projektet på olika sätt upplevde att insatserna och verksamheten varit ett viktigt stöd i ungdomarnas progression på olika sätt, vilket även de unga själva verifierade.

*Det handlar ju om de unga som liksom inte kan stå upp för sig själva och lösa situationen på egen hand... De har ingen förmåga att skaffa arbete själva. Om ingen tar tag i dem och stöttar upp och ger de den där "pushen" så skulle de bli hemmasittare eller kanske vara med i någon liten åtgärd hit och dit men det skulle inte BLI något!
(fältassistent)*

Förbättrad livssituation, ökad motivation och självkänsla

Personalen från olika förvaltningar, beskrev att verksamheten på Möjligheten hjälpt till att åtgärda en brist på insatser för de unga som inte på egen hand förmår att närma, eller tillgodogöra sig de åtgärder som finns tillgängliga via AF eller hitta olika studievägar. Det aktiva uppföljningsarbete som personalen genomfört med att leta upp unga som inte är sysselsatta och erbjuda deltagande i ett sammanhang och aktiviteter utifrån deras individuella behov har medfört att många ungdomar brutit negativa mönster som hindrat dem från att röra sig mot önskade mål. De positiva förändringarna som beskrevs berörde många olika områden i de ungas liv förutom sysselsättning såsom förbättrad hälsa och välbefinnande i stort, självkänsla, motivation och en stärkt framtidstro.

Detta speglas även tydligt i de ungas beskrivningar av verksamheten. Flera unga som fångats upp i samband med att de stod i begrepp att avbryta sina studier på gymnasieskolan menade att de utan stödet från personalen på Möjligheten inte på egen hand förmått att

*Utan Plug In hade jag nog inte varit här nu! Det har gjort stor skillnad för mig. Det har varit jättebra och det behövs verkligen, det är många som inte klarar av det i skolan.
(elev som avbrutit sina studier men återvänt)*

fortsätta sina gymnasiestudier, alternativt åter närma sig studier. Insatserna i verksamheten medförde att de "fått tillbaka en framtidstro" och "fått ordning på tillvaron". Insatserna beskrevs som avgörande för deras positiva utveckling. De unga som varit inaktiva under längre perioder menade att stödet med att bli väckt på morgonen och "få igång

rutiner” med sömn, mat, träning och ha dagar fyllda med aktiviteter varit mycket betydelsefullt för att kunna bryta destruktiva mönster både mentalt och fysiskt.

*De som har hamnat på fel spår får verkligen hjälp att komma rätt (på Möjligheten). Det blir ju lätt så att man vänder på dygnet och börjar vara ute på kvällarna och då hamnar man med ”fel” personer och så blir allt fel..
(ung person som numera är tillbaka i studier)*

Ungdomarna upplevde att de aktiviteter de deltagit i alla varit värdefulla för deras personliga utveckling på olika sätt. De upplevde att de fått hjälp att orientera sig mot sina mål, eller stöd att formulera mål såväl som att navigera utbildningsvärlden. Gymnasieelever som fått stöd på Möjligheten då de upplevt svårigheter och varit på väg att avbryta sina studier beskrev att hjälpen de fått med att organisera sitt skolarbete, studieteknik och strukturstödet möjliggjort att de kunde fortsätta sina studier.

Det är tack vare Plug In som jag inte hoppade av helt, utan fortsatte och orkade gå vidare med skolan... Jag fick så bra stöd här med att komma igång och hjälp, så att jag kunde söka det nya programmet... Att det gick så dåligt i skolan gjorde att jag blev så osäker så jag ville inte ge mig in på något igen. Så då fick jag mycket hjälp med att se hur man skulle kunna göra och hur de skulle kunna hjälpa mig på skolan. Jag kommer ihåg första dan så följde faktiskt en person (koordinator från Plug In) med mig för jag hade inte pallat annars. Nu vet jag att det alltid finns någon här. (elev)

Men det positiva med insatserna handlade även till stor del om att ungdomarna upplevde att de genom insatserna fått ett stärkt självförtroende och självkänsla. Efter att ha upplevt många misslyckanden hade de tappat tron på sin förmåga och kände sig uppgivna och nedstämda. Flera unga menade att stödet de fått av personalen i verksamheten hade hjälpt dem att våga pröva nya vägar och hitta lösningar på det som upplevdes utmanande. De beskrev att de exempelvis fått hjälp med att lära sig nya sätt att hantera olika svårigheter och fått mer kännedom om sig själva.

För en del unga hade verksamheten inneburit en väg tillbaka till ett socialt sammanhang. En ungdom med flera funktionsnedsättningar, som avbrutit sina studier och varit hemma under en period efter svåra upplevelser av social utsatthet på en skola i en annan kommun, berättade att Möjligheten blev en vändpunkt i tillvaron. Efter att ha deltagit i aktiviteterna

under några månader och återvunnit en känsla av trygghet i gruppssammanhang, kunde hen börja planera för framtiden, och med stöd av koordinatoreorna återvände till studier på ett nationellt program vid den lokala skolan.

Jag ser inte hur det (Möjligheten) inte kan finnas, då hade det inte gått! (elev)

3.3. ”En kommunal soffa”: En verksamhet för att motverka utanförskap

Möjligheten utformades med syftet att vara en plattform, ”en neutral arena” för att möta unga på deras villkor, på den plats i livet där de befinner sig och erbjuda en bred repertoar av motivationshöjande insatser genom samverkan i ett multikompetent team. I verksamheten förenades pedagogiskt, psykosocialt stöd, social färdighetsträning, vägledning och samhällsorientering för att skapa möjligheter för elever/unga att utveckla ett större välbefinnande fysiskt och psykiskt, stärka sin självbild, börja formulera målbilder, och bygga upp kritiska färdigheter för att kunna närma sig studier, arbetsmarknaden eller annan meningsfull sysselsättning.

Utformning av insatser: struktur och innehåll

Många av ungdomarna som fångades upp av personalen genom uppsökande arbete, eller slussades till verksamheten från socialtjänsten eller andra aktörer i kommunen, hade varit utan sysselsättning under längre perioder och en del av dem hade inte heller deltagit i ett

Det viktigaste för en del unga är ju att hitta lusten till livet igen och börja tänka att de kan, att det går att hitta vägar. (Koordinator)

socialt sammanhang under en tid. De behövde ofta stöd med att upprätthålla en positiv dygnsrytm, motiveras för en aktiv vardag och bryta negativa mönster. Personalen hade utifrån sina tidigare erfarenheter av arbete med målgruppen, från start, en tydlig strategi med att erbjuda aktiviteter i ganska intensiv omfattning för att stötta de unga med att bryta mönster och uppnå ett större välbefinnande såväl psykiskt som fysiskt för att sedan gradvis kunna börja formulera målbilder för framtiden. Möjligheten erbjöd därför aktiviteter av olika slag 4 dagar i veckan.

Insatserna bestod av gruppaktiviteter såväl som individuell coaching och handledning inom ramen för verksamheten, vilka anpassades utifrån de ungas behov, förutsättningar och intressen, och personalgruppen utformade individuella scheman för alla ungdomar. Aktiviteterna var organiserade enligt följande struktur:

Det är viktigt att ringa på morgonen och se till att de kommer, och även visa att de är saknade. Vi visste att många behöver den här dagliga kontakten för att vända på dygnet och träffas varje dag och ha olika typer av aktiviteter som hjälper dem med helheten, att exempelvis må bättre genom friskvård och så... (koordinator)

- Måndag - Fokus på arbetslivet på förmiddagen. På eftermiddagen fanns ett lugnt studierum öppet.
- Onsdag - Friskvård, såsom olika typer av fysisk träning.
- Torsdag - Enskilda möten där respektive kontaktperson arbetade med ungdomarnas individuella utvecklingsplaner och följde upp deras progression. På eftermiddagen var studierummet öppet.
- Fredag - Inspirationsdag med studiebesök eller föreläsningar.

Varje dag startade verksamheten med en pedagogisk frukost där ungdomarna hälsades välkomna och personalen hann med att stämma av med alla hur de mädde och skapa en stund av social samvaro. Därefter vidtog de olika aktiviteterna.

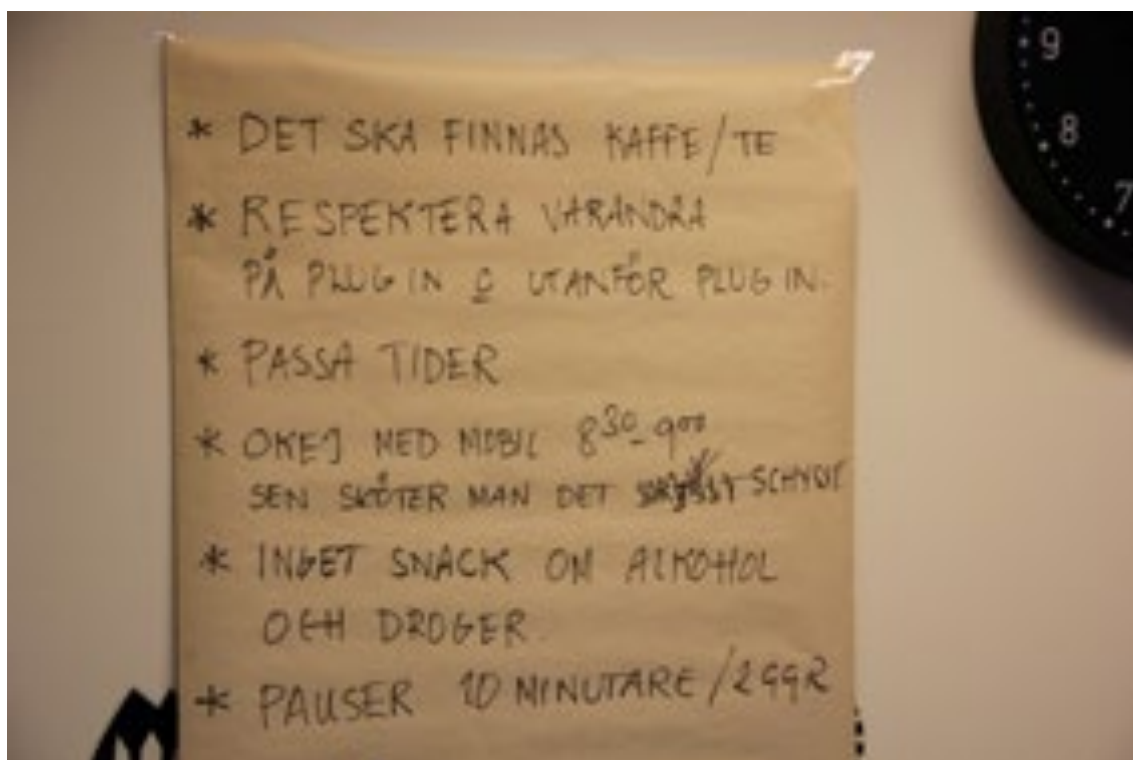
De återkommande besöken på Arbetsförmedlingen (AF) var ett inslag som särskilt prioriterats utifrån den kartläggning som gjordes under 2011 som visade att unga i kommunen inte är medvetna om vad AF kan erbjuda och heller inte vågar ta sig dit på egen hand. Som ett led i att närma sig olika sysselsättningsalternativ, få kunskap om sina rättigheter och skyldigheter och vilken hjälp de kan få via AF träffade ungdomarna regelbundet en handläggare från AF på olika sätt och besökte deras lokaler. Handläggaren kom även till Möjligheten för att skapa en personlig kontakt med de unga och på så sätt underlätta framtida samarbete. Handläggaren träffade de unga under 4 tillfällen och gick igenom olika delar av Arbetsförmedlingens arbete och rutiner, berättade om hur de kunde göra för att söka

sommarjobb, tränade de unga att skriva sitt CV, och gjorde intressetest. Studiebesök i olika miljöer och föreläsningar på olika teman syftade till att ge ungdomarna möjligheter att interagera med människor de annars inte träffar i sin vardag, och inspirera dem att våga tänka i nya banor kring framtida yrkesinriktningar och möjligheter. Många av studiebesöken riktades till olika utbildningsvägar med besök på folkhögskolor och Vuxenutbildningen. Men man gjorde även studiebesök i andra miljöer för att hjälpa de unga att orientera sig i samhället och vidga deras bekvämlighetszoner, eftersom personalen upptäckte att flera av de unga saknade erfarenheter av att röra sig på många arenor som är viktiga för att kunna

Även om man är 16 så är det viktigt att man börjar orientera sig och får utforska olika alternativ. Dels yrkesintroduktion förstås, det kände vi att de måste få, men även olika studievägar med VUX och folkhögskolor för att få se att det inte behöver vara via gymnasiet man skaffar sig en utbildning. Det finns andra alternativ. (Koordinator)

klara av sina vardagliga behov. Det kunde exempelvis handla om bankbesök och hantera pengar, gå i affärer, besöka bibliotek, eller ringa samtal till olika instanser i samhället.

För de elever som gjort ett studieavbrott och skulle stöttas tillbaka till studier erbjöds ”prova på kurser” där de kunde läsa en kurs, eller delar av en kurs i gymnasieskolan med stöd av personalen på Möjligheten. Personalen fanns även med som ett stöd för elever som skulle påbörja ett nytt program i övergångar.

Många av de här ”basic, basic”-sakerna har inte alltid de här ungdomarna med sig. Hur beter man sig i en affär, hur provar man kläder i ett provrum och hur betalar man och löser sådana vardagliga saker. Man tar det för givet men det är inte alltid de har det med sig hemifrån... (projektledare)

Personalen på Möjligheten gjorde täta, kontinuerliga uppföljningar med ungdomarna för att fånga upp deras tankar kring de olika aktiviteterna, och de unga hade stor möjlighet att själva påverka utformningen av innehållet i verksamheten.

Materiel

Personalen i Plug In-projektet Möjligheten har utvecklat och sammanställt en stor mängd material som använts i arbetet med ungdomarna. Dels handlar det om material kopplat till det självstärkande och ”coachande” arbetet med de unga som syftar till att stötta dem vidare i utvecklingen och dels om material som använts i utformningen av insatserna och kartläggningar. Materialet inkluderar bl.a.:

- kontaktbrev, mail och facebooksidor
- informationsposters och broschyrer
- kartläggningsdokument att aktivera för systematisk uppföljning
- Material för självskattning
- Material för kartläggning av helhetssituation (livshjulet)
(se PlugInnovation.se, Metodbanken)

En del av materialet har personalen själva framställt och annat har lånats in och sammanställts för att passa ungdomarnas behov. Ett viktigt material som användes som utgångspunkt för mycket av det individuellt riktade arbetet var livshjulet som utformats inom projektet UPP och ofta används i coaching-sammanhang för att skapa en översiktlig bild över individens helhetssituation. Verktyget syftar till att skapa förståelse för vilka områden som behöver adresseras för att skapa ett större välbefinnande, och i förlängningen möjliggöra att individen kan närma sig studier eller arbetsmarknaden. Kartläggningen omfattar områden som hälsa, fritid, relationer, personlig utveckling, utbildning, arbete, ekonomi och boende, samt arbete med de ungas målbilder. Materialet omfattar även inventering av de ungas erfarenheter, egenskaper, självkänedom, drömmar och målbilder och används i diskussioner och den individuella coachingen.

Personalen på Möjligheten skapade ett tydligt uppföljningssystem där man kontinuerligt dokumenterade de ungas helhetsutveckling samt antecknade annan viktig information. Materialet användes gemensamt med de unga under den individuella handledningen där man diskuterade olika mål och följde upp de mål som utformats.

Pedagogisk filosofi

Även om insatserna och aktiviteterna skiljde sig åt mellan individer utifrån deras olika behov, arbetade man utifrån ett gemensamt förhållningssätt och grundläggande struktur. Grunden i verksamheten vilade i den relationella pedagogiken där relationen, mötet,

kommunikation, och dialog är centrala begrepp. Särskilt begreppet KASAM och Maslows behovstrappa har varit viktiga utgångspunkter i utformningen av arbetet, och följande dimensioner betonades särskilt:

- Positivt bemötande – att se och bekräfta, lyssna, visa omsorg och omtanke.
- Motiverande samtal (MI) som verktyg för samtalsmetodiken.
- Coachande förhållningssätt – för att stötta ungdomarna framåt och utveckla verktyg för att själva kunna hantera sin situation.
- Salutogen förhållningssätt - att identifiera och bygga på den unges styrkor och betona det ”friska” och det som ger välbefinnande.
- Lösningorienterat förhållningssätt – med en tydlig fokus på att stötta ungdomarna att hitta vägar framåt.

Personalgruppen arbetade medvetet med att få alla ungdomar att känna sig sedda och välkomna. Konkret betydde det att man strävade efter att bekräfta de unga tydligt varje dag i verksamheten, och visa engagemang och omtanke för dem, samt kontaktade dem direkt när de uteblev från en aktivitet. Personalen beskrev att deras strategi var att försöka skapa strukturer där det fanns utrymme för att hinna prata och lyssna till varje ungdom när de kom till verksamheten. Därför schemalades tid för individuella samtal såväl som gruppaktiviteter.

*Man möter ungdomarna precis där de är. Vi tittar inte bakåt. Nu är vi här, just nu, och nu ser vi framåt, vart är vi på väg. Det är viktigt.
(Koordinator)*

Även den sociala tillhörigheten i gruppen var central, eftersom många av deltagarna inte deltagit i gruppsammanhang under perioder, och behövde träna på att interagera med andra som förberedelse för att efterhand kunna delta i exempelvis olika studie- eller praktiksammanhang. Personalen fokuserade därför mycket av sitt arbete på att skapa gemenskap, tillhörighet och trivsel och många tillfällen där de unga gradvis kunde träna på att ingå i en grupp. Initialt rapporterade många av de unga ett stort motstånd till att ”vara i grupp” och personalen använde därför inte begreppet grupp i samtalen med de unga. Istället valde de andra sätt att uttrycka sig som exempelvis ”andra ungdomar kommer att finnas med under aktiviteten”. Ibland arbetade personalen med 2 ungdomar och ibland fler beroende på aktivitet, men helst inte fler än 7 ungdomar samtidigt för att inte skapa oro för de individer som upplevde stora svårigheter med att vara i gruppsammanhang.

Studiesupport

Många har upplevt många misslyckanden i grupper, i stora sammanhang, där de inte blivit sedda eller lyssnade på, kanske hånade och utsatta och det är klart att det har skapat mycket ångest för just större grupper. Vi vet ju det så vi försöker hitta sätt att lösa det och se till att de verkligen blir sedda här... (koordinatorer)

För de elever som fortfarande befann sig i skolan utvecklade personalen gradvis en samverkan med gymnasieskolan som gjorde att elever kunde erhålla olika former av stöd på Möjligheten parallellt med sina studier. Följande insatser erbjöds:

- Studiesupport
- Lovskola
- Samverkan med gymnasieskolan och Arbetsförmedlingen genom studiebesök
- Kill- och tjejgrupper

Studiesupporten var tillgänglig för de elever som behövde extra stöd för att klara sitt skolarbete och skedde i samverkan med främst special-pedagogerna eller mentorerna. Pedagogerna skickade med eleverna material och uppgifter och höll kontakt med personalen på Möjligheten via e-mail. Stödet skedde främst under läxhjälpstiden på måndags- och torsdagsaftermiddagar. Till största del handlade det om att ge elever stöd med att skapa struktur på sitt arbete och organisera sin studiesituation, men de erbjöds även hjälp med väckning, påminnelser och annat vardagsstöd. Koordinatorerna på Möjligheten menade även att många elever behövde bli sedda, få vuxenstöd och samtalsstöd utöver hjälp med skolarbetet.

Det har blivit mer och mer och nu kommer vi in allt tidigare. Först fångade vi upp elever när de lämnade skolan men nu kontaktar de oss om det finns oro för en elev, så att vi kan komma in och stötta för att det inte ska bli ett avbrott. (projektledare)

3.4. ”En väg in – flera vägar ut”: En utvecklad samverkan

Personalen på Möjligheten arbetade systematiskt från start för att strukturera en produktiv samverkan kring målgruppen. Från start organiserades möten varje vecka med de representanter från Utbildningsförvaltningen (där även Integrationsförvaltningen ingår) gymnasieskolan, Arbetsförmedlingen och Socialtjänsten som ingick i det multikompetenta teamet, för att kunna utbyta information, samordna arbetet och utforma produktiva insatser kring de unga.

En strukturerad ”inskrivningsprocess” skapades med en formell ansökanblankett som fanns tillgänglig via alla respektive samverkansaktörer och andra relevanta forum i kommunen. Ungdomar som bedömdes kunna dra nytta av insatser genom Plug In-projektet fyllde i informationen tillsammans med sina handläggare/personal i respektive verksamheter och skickade den sedan till personalen på Möjligheten. I ansökan beskrev de unga vilka de var, om de gick i skolan eller inte, och relevant information om sig själva, bl.a. vad man tyckte att personalen behövde veta inför inträde i verksamheten (se PlugInnovation.se, Metodbanken). Inskrivning i verksamheten var alltid frivillig och involverade även vårdnadshavare. I samband med att ansökan gjordes tillfrågades även de unga (och vårdnadshavare när det var aktuellt) om de tillät att inblandade aktörer fick dela relevant information för att kunna samordna sitt arbete bättre.

För att befästa projektets verksamhet i kommunen och säkerställa att så många unga som möjligt fångades upp, besökte personalen från Möjligheten arbetsplatsträffar inom alla förvaltningar i kommunen för att utbyta kunskaper och informera om sitt arbete samt sprida ansökningsblanketten. Man använde även alla redan existerande forum och kanaler för att nå ut med sin information, såsom föräldrakvällar och andra stödgrupper, samt arrangerade egna informationskvällar för vårdnadshavare och bjöd in aktuella organisationer till dessa.

*Målet har varit att inga unga ska ramla mellan stolarna... Arbetsförmedlingen har ju inte resurser för motivationshöjande insatser och hela den biten, och socialtjänsten behöver en verksamhet dit de unga kan komma som behöver få struktur på vardagen. Om alla unga ska få rätt stöd så måste vi använda våra olika resurser tillsammans....
(projektledare)*

Utformning av en sammanhållen process

Ett viktigt mål för projektet var att skapa en sammanhållen struktur för ”paletten” av olika insatser för de unga som fanns i kommunen. Detta adresserades dels genom utformningen av ett fysiskt forum som de unga kunde komma till och varifrån insatserna samordnades, och dels genom att allokera en ansvarig kontaktperson för de unga.

Många av de unga som uppmärksammats och refererats till Möjligheten genom olika aktörer i kommunen hade funktionsnedsättningar och svårigheter med att strukturera sin vardag såväl som att hålla i olika kontakter. Exempelvis de unga som uppbar försörjningsstöd från socialförvaltningen och som var i behov av stöd för att gradvis bli mer aktiva,

*Socialtjänsten har märkt att vi arbetar bra med de här unga och har en arena för dem, så det har blivit mer samarbete där. Nu ringer de till och med för att vi ska bli vara delaktiga i hemtagningar.
(projektledare)*

behövde en fysisk plats att komma till varje dag för att skapa mer struktur i sin vardag. På samma sätt beskrev personalen att Arbetsförmedlingen refererade unga till verksamheten som var i behov av olika motivationshöjande aktiviteter för att kunna tillägna sig de åtgärder de kunde erbjuda. På Möjligheten fick de unga möjlighet att träna på att delta i sociala sammanhang, stöd att uppnå ett större välbefinnande fysiskt såväl som psykiskt, utforska olika studiealternativ utöver gymnasieskolan såsom folkhögskola och VUX, individuell studievägledning eller tillfällen att göra praktik och att ”testa på” skolan för att så småningom kunna ta nästa steg och börja formulera framtida mål. Genom att samla viktiga

kompetenser och aktörer ”under ett tak” bidrog projektet till att skapa en sammanhållen process för de unga.

För att ytterligare skapa samordning för de unga utsågs en av koordinatörerna vid Möjligheten som kontaktperson för de unga vid inskrivningsprocessen. Koordinatören fungerade sedan som en individuell handledare, coach och samordnare, och följde kontinuerligt upp resultatet av insatserna och ungdomarnas helhetsutveckling för att säkerställa att arbetet fortlöpte tillfredsställande.

Personalen beskriver hur verksamheten på så vis fyllde en viktig funktion och kompletterade med delar i arbetet kring målgruppen som övriga aktörer hade svårigheter att möta.

*Det handlar ju ofta om unga som inte klarar att hålla ihop alla de här olika delarna, att göra lite där och lite där. Nu behöver inte de springa runt överallt hit och dit utan nu gör vi det åt dem och håller ihop det så att de kan få den hjälp de behöver via ett ställe
(koordinator)*

3.5. Utveckling av aktiv uppföljning inom KIA

Genom att utveckla en aktiv uppföljning inom det kommunala informationsansvaret (KIA) skapade personalen i Plug In-projektet ytterligare en kanal för att fånga upp de unga som inte fullföljt sina gymnasiestudier och ibland inte heller fanns aktuella hos andra aktörer i kommunen. Tidigare fanns, som nämnts, ingen aktiv uppföljning inom KIA vilket resulterat i att många unga utan sysselsättning inte fanns kartlagda.

Personalen på Möjligheten utvecklade därför nya rutiner för det uppsökande arbetet. Utifrån sina tidigare erfarenheter av arbete med målgruppen menade personalen att många av de unga i målgruppen befann sig i komplexa situationer och ofta hade utvecklat en stor misstro mot vuxna som förknippades med myndighetsutövning. Målsättningen var därför att göra kontakten mer personlig genom att använda telefon och sms och sociala medier (medier som även de unga bättre kan relatera till), samt att presentera verksamheten och sig själva på ett ”ofarligt” sätt för att nå fram till de unga. Exempelvis var brev som skickades hem till ungdomar handskrivna och placerade i vanliga vita kuvert utan loggor.

Personalen menade även att det var viktigt att kunna erbjuda ungdomarna tydliga aktiviteter för att kontakten skulle kännas meningsfull, något som inte endast innebar information kring en återgång till gymnasieskolan. De beskrev att för många av ungdomarna som upplevt många skolmisslyckanden var det särskilt betydelsefullt att få höra att de aktiviteter som erbjöds inte handlade om ”traditionell” skola utan möjligheter att utforska olika vägar och möjligheter.

Det aktiva uppsökande arbetet innebar att de unga (eller ibland vårdnadshavare om den unge var under 18 år) som identifierats via register först kontaktades via ett telefonsamtal.

Om ingen kontakt etablerades skickades ett sms med information om verksamheten och en länk till projektets hemsida. Om även detta kontaktsätt inte genererade resultat efter några försök, skickades ett brev till hemadressen. I brevet informerades de unga om att ett hembesök skulle göras om man inte lyckades etablera kontakt.

När väl kontakt etablerats erbjöds ungdomarna att komma på ett besök till Möjligheten tillsammans med sina vårdnadshavare (om möjligt) och få ytterligare information och ha ett samtal om eventuella insatser. I mötet medtog personalen ansökningsblanketten och fyllde i den tillsammans med ungdomarna om det uppfattades som ett aktuellt alternativ.

Det är ju så att de kan ha en så lång väg tillbaka. För många var ju skolan så negativ, de kan inte tänka sig att gå tillbaka. Då behöver de först få hjälp att må lite bättre, att börja blir aktiva igen och se möjligheter. Se att det kan vara annorlunda. Kanske pröva att bara ta en kurs. (Koordinator)

Tillvägagångssättet visade sig vara väldigt effektivt och fick mycket positiv respons. Kontakten med ungdomarna gick snabbare och de unga som identifierades via KIA kunde stöttas vidare till eventuella insatser i ett tidigare skede. När listan mottogs av personalen på Möjligheten i oktober 2012 var ett 60-tal ungdomar ännu inte kartlagda varav flera varit utan sysselsättning under en längre period. Vid projektslut i juni 2014 var alla ungdomarna kontaktade och de nya ungdomar som kom upp på listan kontaktades inom 2 veckor.

Genom projektets systematiska och intensiva arbete med informationsspridning och samverkan (se föregående avsnitt om samverkan) etablerades de nya KIA-rutinerna tydligt i kommunen och resulterade i att unga som avbrutit sina studier snabbare fångades upp. Efter ca ett år började studie- och yrkesvägledare från gymnasieskolan att ringa till verksamheten för att förbereda personalen på att elever stod i begrepp att lämna sina studier, så att dessa snabbt kunde stöttas vidare till lämpliga insatser och inte riskera att bli passiviserade.

Det systematiska arbetet med att implementera tydliga rutinerna och strukturer för att fånga upp de unga har även lett till att det förebyggande arbetet på skolan förstärkts. Per-

Det har fungerat bra. Vi har faktiskt inte behövt göra hembesök än, bara att vi nämnde det i brevet gjorde att alla faktiskt hört av sig. Och när vi väl har fått igång ett samtal så har de ju nästan alltid kommit tillbaka och så har vi kunnat börja ett samarbete (projektledare)

sonal från skolan hör av sig om de känner oro för elever och ser möjligheter att utforma olika typer av stöd med hjälp av personalen på Möjligheten så att ett studieavbrott kan undvikas.

3.6. Strukturell påverkan

Plug In-projektet har haft en tydlig strukturell påverkan inom flera områden genom att samverkansstrukturer har utvecklats som möjliggjort ett mer produktivt arbete kring målgruppen, och som även genererat ytterligare samarbete.

En viktig del för att effektivisera arbetet kring de unga som befinner sig i en komplex situation och är i behov av flera olika typer av insatser är den sekretesslättning som projektet verkat för, som underlättat samverkansprocessen. Den upplevdes ha stor betydelse för utformningen av arbetet och att individerna skulle kunna bemötas på rätt sätt. Särskilt då

*Det är ett annat tänk nu. Nu kontaktar man innan! Det är ju speci-
alpedagogerna, sjuksköterskorna och mentorerna som hör av sig och
undrar om deras elever kanske kan få stöd. Ofta vill de ha en kombo
med skola och så Plug In som stöttar upp med att ringa på morgonen
och kolla upp om de har gjort saker... Och så har vi studiesupporten
där vi ger strukturstöd och så får vi uppgifterna från lärarna. De får
ett vuxenstöd (Koordinator)*

arbetet kring de unga samordnades via en kontaktperson på Möjligheten, var det centralt att denne hade tillgång till all relevant information.

Vidare har kunskaper om målgruppen som genererats inom projektet och information om arbetet på Möjligheten spridits kontinuerligt till personal inom de olika förvaltningarna i kommunen samt beslutsfattare vilket påverkat vidare insatser. Personalen har besökt arbetsplatsträffar, använt sociala medier och även skapat ett nyhetsbrev som kommer ut varje månad med aktuell information om vad som sker i projektet, samt kring målgruppen i stort i regionen eller i landet. Bland annat har man informerat kring den nya lagstiftningen om det kommunala informationsansvaret (se PlugInnovation.se, Metodbanken).

*Samtycket har varit jätteviktigt. Det har varit nödvändigt för att vi
ska kunna hjälpa dem på rätt sätt. (Koordinator)*

Vi har nästan fått lite som en vägledande roll nu kring den här målgruppen, eftersom vi samverkar med alla och får så mycket kunskap och information från alla inblandade, och är med i så många olika sammanhang nationellt också. Vi håller ihop informationen och så försöker vi sprida genom bl.a. nyhetsbrevet...(projektledare)

På så sätt ”synliggjordes gruppen” i kommunen genom projektet, och den samverkan som drevs resulterade i att ytterligare områden för samarbete lyftes upp och aktualiserades. Exempelvis började Arbetsförmedlingen och gymnasieskolan finna fler vägar för ett strukturerat samarbete genom att avgångsklasserna började besöka Arbetsförmedlingen systematiskt, samt genom initiativet till en gemensam rekryteringsmessa där unga kan möta lokala representanter för arbetslivet och näringslivet, och utökade därmed sina möjligheter att nå unga som kan uppleva svårigheter med att på egen hand söka sig till AFs verksamhet. Genom statistik hade AFs handläggare förstått att det funnits mörkertal av unga som man tidigare inte kommit i kontakt med, som man nu kunde fånga upp snabbare. Gymnasieskolan hade från sin sida velat stötta de ungas väg ut i arbetslivet, vilket nu underlättades genom att ungdomarna fick fler möjligheter att skapa kontakter och en djupare inblick i olika vägar till arbete.

De utökade kunskaper om de unga som identifierats och fångats upp inom projektet var betydelsefulla för att visa på vikten av fortsatt samverkan, då personalens kartläggningar tydliggjorde målgruppens behov. Dessa visade att de flesta av de unga som deltagit i insatser hade särskilda behov som påverkade deras förutsättningar för lärande och studier på olika sätt. Även om ledning och personal på gymnasieskolan tidigare varit medvetna om att elever med olika typer av funktionsnedsättningar var överrepresenterade bland de som avbryter sina studier, bidrog projektet med viktig statistik på området. Projektledaren menade att alla aktörer nu ”fick det svart på vitt” vilket gjorde det omöjligt att bortse från. Skolan har sedan dess förstärkt sina stödinsatser för elever i behov av särskilt stöd, och särskilt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Informationen var även mycket relevant för socialtjänstens arbete med de unga.

Det har även skett ökad samverkan och andra förändringar i det förebyggande arbete på skolan genom att man genom projektet utformat olika typer av individuella studieplaner och andra anpassningar för att stötta unga att stanna kvar i skolan. Personalen på Möjligheten utvecklade efterhand under projekttiden regelbundna mötesstrukturer med personal från skolan för att gemensamt utveckla insatser för elever i behov av särskilt stöd.

Tack vare Plug In så har ju alla chefer träffats genom vår samverkan Det har gjort att de har startat fler samverkansområden utöver Plug In så att de träffas mer. (projektledare)

Vi presenterade informationen kring de olika typerna av diagnoser som ungdomarna har, och det var jättebra att visa på att det här inte bara är skolans problem också. Det är jättemånga unga som har en annan mer komplex problematik. Det var viktigt för dem (socialtjänsten) att se. (projektledare)

Kartläggningarna av de unga och arbetet på Möjligheten har även bidragit med ytterligare information om ungdomarnas väg genom skolsystemet och aktualiserat vikten av att arbeta med övergångarna mellan grundskola och gymnasiet för att ge elever så bra förutsättningar som möjligt att lyckas. En tätare samverkan mellan grundskolan och gymnasiet, med särskild fokus på övergången, har nu initierats från förvaltningshåll.

Projektet har även tagit in extern hjälp för att göra socio-ekonomiska beräkningar på hur kostnaderna för olika insatser behöver ses i det större, långsiktiga perspektivet och påvisa vikten av att göra tidiga förebyggande insatser. (Se PlugInnovation.se, Metodbanken)

Vi möter ju elever som har kommit igenom skolan på något sätt, men de har inte kunskaperna med sig det gör att man måste arbeta med övergångarna. Varifrån kommer de och hur kan man se till att de får rätt saker med sig...(koordinator)

4. Framgångsfaktorer

Efter en närmare analys framstår ett antal återkommande dimensioner i Möjlighetens verksamhet som särskilt betydelsefulla i arbetet. Det handlar om samverkan, en alternativ, neutral miljö, förhållningssätt och bemötande, personalens metoder, position/identitet och kompetens och breda uppdrag som utgår från ett helhetsperspektiv kring ungas behov, och insatsernas omfattning och kontinuitet.

Jag tror en viktig del är att vi byggt på alla de resurser som faktiskt redan finns, men försökt samla dem under ett tak och strukturera arbetet för att det ska bli effektivt. Att ha en arena är viktigt. En plats där vi fysiskt ses. (projektledare)

4.1. Samverkan och en sammanhållen process för ett effektivare arbete

Möjligheten är i sig själv ett samverkansprojekt där Utbildningsförvaltningen, Socialförvaltningen och Arbetsförmedlingen gemensamt samlar sina resurser genom ett multikompetent team för att kunna möta ett brett spektrum av behov. En strukturerad och nära samverkan beskrivs som en av de viktigaste framgångsfaktorerna av berörd personal. Den samverkansstruktur som skapades inom projektet resulterade i att fler unga fångades upp och kunde få del av insatser. Samverkansteamet uppfattades öka möjligheterna att hitta produktiva lösningar och effektivisera arbetet kring de unga, eftersom teamets medlemmar kompletterade varandras kunskaper och gemensamt kunde ”sortera och förenkla” stödinsatserna.

Alla inblandade menade att det var mycket viktigt att träffas regelbundet en gång i veckan och delge varandra sitt arbete, ”diskutera olika lösningar och idéer och stöta och blöta” arbetet tillsammans. Den gemensamma tiden var särskilt viktig initialt i projektet för att skapa förståelse för varandras uppdrag, befogenheter och bygga en gemensam grund i form av begrepp och språk, samt samsyn kring arbetet.

Just det här att vi träffas är viktigt. Jag tycker att jag har lärt mig massor av att arbeta med AME och SOC. Det är inte alltid vi har lösningen direkt, men det blir tydligt var det brister och var vi fastnar. Då kan vi enas om vad det är som inte fungerar och hur man kanske kan gå vidare (medlem i samverkansteamet)

Om föräldrarna mår bra och känner sig lugna med det som görs så blir det bra för ungdomarna också. Lugna föräldrar är bra föräldrar. Det är jätteviktigt för oss att det samarbetet fungerar. (medlem i samverkansteamet)

All personal som intervjuats var överens om att samverkanstrukturen även var helt avgörande för att arbetet kring målgruppen inte ska bli avhängigt av enskilda eldsjälar. En medlem i samverkansteamet menade att målet måste vara att hitta ”strukturer som bär”.

Även samverkan med föräldrar beskrivs som en viktig del i arbetet med att skapa bra förutsättningar för de unga att lyckas. Rent konkret handlade samverkan om att få vårdnadshavares samtycke till sekretesslättning vid behov, samt involverade i arbetet kring praktiska delar som att stötta de unga till att komma upp på morgonen och ta sig till verksamheten. Personalen menade att om föräldrarna var involverade var det aldrig problem med att få samtycke till sekretesslättning eftersom personalen då kunde förklara hur det kunde gynna de ungas möjligheter att få stöd. Ungefär 60-70% av de ungas föräldrar var engagerade och aktiva i olika grad i sina barns utveckling på Möjligheten genom exempelvis telefonkontakt, men personalgruppen arbetade för att involvera alla föräldrar på något sätt.

Det är en viktig framgångsfaktor, att vi gör handlingsplanerna tillsammans (i teamet) och sedan tar Plug In ansvaret för hela processen. Vi tar hand om allt kring ungdomarna, för att inga ska skickas runt. Vi skriver ned tillsammans vad som ska göras, vem som ska göra vad och så gör vi uppföljningen. (koordinator)

Personalgruppen beskrev även att många föräldrar vars barn har varit sysslösa under en längre period och kanske utvecklat en ”hemmasittar-problematik”, själva är i behov av stöd. De upplever ofta att har kämpat ensamma med att försöka stötta sina barn och är trötta och uppgivna. Personalen har därför, som nämnts, även bjudit in vårdnadshavare till särskilda informationsträffar två gånger varje termin, då man även arrangerat för olika stödorganisationer att delta såsom anhörigstöd och föräldrastöd. Man har även sammanställt folder med information om var föräldrar kan få hjälp i kommunen.

En annan central framgångsfaktor som framhålls av personalen som intervjuats handlar den sammanhållna process kring de unga som projektet byggt. Personalen beskrev att det varit mycket gynnsamt att en enhet, Möjligheten, tagit ett helhetsansvar för de ungas utveckling och uppföljning, och att en kontaktperson tilldelats varje ungdom istället för att den unge själv ska försöka navigera sig kring de åtgärder som kommunen erbjuder. De menade att arbetet kräver ”en spindel i nätet” då de unga som fångas upp befinner sig i sysslöshet delvis på grund av att de saknar förmågan att på egen hand närma sig åtgärder, och flera upplever svårigheter med att hantera många kontakter och relationer. Särskilt för

de unga med olika typer av funktionsnedsättningar innebar samordningen en stor fördel.

4.2. En neutral arena

En annan viktig förutsättning för att kunna möta de unga på deras villkor, bygga en förtroendefull relation och stötta dem vidare är tillgången till ett lämpligt forum. Personal såväl som ungdomar som intervjuats menade att den ”neutrala” arenan som Möjligheten utgjorde var en avgörande faktor för att verksamheten uppfattades så positivt. Det var ”ett ställe man vill vara på” som en ungdom uttryckte det. Framgångsfaktorn handlade dels om att ha en plattform, en fysisk plats att komma till för de unga, och dels om verksamhetens tydliga neutrala karaktär, separerad från både skolan, socialtjänsten och andra aktörer i kommunen.

Miljön är viktig. Här är man inte i skolan och med de kraven, man är en bit ifrån. Man kan gå och fika ihop kanske och prata lite mer avslappnat och med lite mindre krav. Det får inte vara kravlöst för det fungerar inte, då blir det ju inte meningsfullt och inte trovärdigt, men det är på ett annat sätt. Jag tror inte att ungdomarna känner att de måste prestera på det sättet... (medlem i samverkansteamet)

All personal som var involverad i projektet beskrev att just att ha en plats att komma till som de unga kunde känna sig trygga utgjorde en bra utgångspunkt för de olika insatserna. Särskilt insatser av mer intensiv omfattning, som var nödvändiga för att unga skulle stöttas att bryta mönster, krävde ett forum som Möjligheten.

Personalen menade att många unga som lämnat skolan har ofta upplevt många motgångar och misslyckanden där och har ofta en mycket negativ bild av ”skolan” vilket riskerar påverka deras möjligheter att skapa en förtroendefull relation till vuxna som befinner sig i den kontexten. Vikten av att möta unga på en ”trygg” arena som inte förknippas med ”traditionell skola” var något som projektledningen från start framhöll som en viktig ingång. Personalgruppen på Möjligheten menade att den ”neutrala” arenan påverkade deras interaktioner med ungdomarna på ett positivt sätt. Det medförde att de aldrig behövde ”tjata på ungdomarna” eller ta ”bedömande” roller, ett perspektiv som även delades av de unga som deltagit i verksamheten.

Det var jättebra att vara där. Det är mysigt, man får en så skön känsla när man kommer dit. Jag går dit nu också ibland även om jag pluggar nu, bara för att det känns bra. Man mår bra av att vara där och får liksom energi.. (ungdom som återvänt till studier)

4.3. Ett holistiskt perspektiv på de ungas behov

Möjlighetens verksamhet var, som nämnts, utformad för att ta ett helhetsgrepp kring de inskrivna ungdomarnas livssituation för att på så sätt förbättra förutsättningarna för att de ska kunna återgå till studier eller närma sig arbetsmarknaden. Det betydde att insatser kunde innefatta det fysiska och psykiska välbefinnandet, självbilden, formulering av målbilder, och utveckling av olika kritiska sociala eller akademiska färdigheter och förmågor som att exempelvis kunna delta i gruppverksamhet, kommunicera och samarbeta. Insatserna riktades mot det som upplevdes hindra den unge i sin utveckling, oavsett område.

Det här med att försöka möta dem där de är. Det är nog det allra viktigaste. Det spelar ingen roll var vi börjar men om det ska bli bra måste helheten fungera. Väldigt många behöver först stöd med att kanske våga vara i ett socialt sammanhang, andra kanske är redo att gå på praktik. (koordinator)

Personalgruppen menade att detta holistiska perspektiv på individen var en av de viktigaste framgångsfaktorerna i arbetet med att stötta unga vidare i sin utveckling. De beskrev att många av ungdomarna som inte varit i sysselsättning under en period, ofta befinner sig i en komplex situation och behöver olika former av insatser inom flera områden. Många av dem behövde utveckla ett större fysiskt och psykiskt välbefinnande, och börja formulera mål för framtiden, för att kunna uppleva studier som ett meningsfullt alternativ. Flera av de unga som fångades upp i verksamheten behövde, initialt, exempelvis stöd med att skapa en struktur i tillvaron med en regelbunden dygnsrytm, mat och sömn. Andra hade ett större behov att göra studiebesök och börja orientera sig mot studier eller arbete.

”Skolan” kan vara som ett rött skynke för många. De vill inte tillbaka dit! De behöver få pröva annat och bygga upp sin självkänsla, och börja tro på att det är möjligt. Sedan, efter att de fått utforska det är det många som ändå vill studera.. (projektledare)

Det var även viktigt att de unga uppfattade att verksamheten inte handlade om ”traditionell skola” utan erbjöd andra alternativ och handlade om deras personliga utveckling och mål. När väl en förtroendefull relation utvecklats och ungdomarna fått ”lyckas” med olika aktiviteter, kunde personalgruppen börja styra aktiviteter mer mot studieförberedelser eller arbetsrelaterade områden. Samtidigt beskrev personal och unga vikten av att studiebesök, föreläsningar och andra aktiviteter hade ett innehåll som var meningsfullt och innebar en progression mot uppsatta mål och möjligheter att utforska olika vägar dit, aktiviteterna måste vara ”på riktigt” med ett tydligt syfte.

Även de unga nämner personalens holistiska perspektiv som en framgångsfaktor. De be-

skriver att det som ”gjorde skillnad” var att få stöd med många olika delar i sitt liv. Friskvården nämns exempelvis av flera unga som betydelsefull för att de skulle kunna vända en ”negativ” trend. Att få stöd till ett större välbefinnande fysiskt och psykiskt gav dem förutsättningar för att kunna börja tänka framåt och så småningom ta steget till studier eller arbete.

Personalen menade att det initiala kartläggningsarbetet med livshjulet gav en bra helhetsbild över varje individ och fungerade som en effektiv utgångspunkt för olika insatser. De mål och behov som framkom i processen användes sedan för att planera individernas aktiviteter tillsammans i det större samverkansteamet. Innehållet styrdes också till stor del av deltagarnas egna önskningar, intressen och förutsättningar. De fick bidra till att utforma aktiviteterna genom förslag på studiebesök, föreläsningar och aktiviteter, och personalen gjorde regelbundet uppföljningar av hur ungdomarna uppfattat aktiviteterna för att kunna rikta insatserna.

Det var jättebra med att man hade nåt att gå till och tvingades upp på morgonen i början, man började sova och äta rätt och kom igång med träning... Vi gjorde så många olika saker och det gjorde mycket att det var kul saker också (sociala aktiviteter) Särskilt om man mår lite dåligt så är det ju jätteviktigt att man få vara med andra och ha roligt också och se något annat... (ungdom som återvänt till studier)

4.4. Kontinuitet och flexibilitet

I anslutning till det holistiska perspektivet beskrev även personalen flexibilitet som ett vinnande koncept. För att kunna anpassa sin verksamhet och möta de unga utifrån deras förutsättningar var det centralt att kunna anpassa aktiviteter, tid och intensitet efter de ungas behov. En del ungdomar som varit sysslolösa under en längre period kunde ha en mycket ”längre startsträcka” och vara i behov av en ganska omfattande, intensiv insats med mycket coaching, social träning, och självstärkande aktiviteter för att kunna bryta negativa mönster och börja planera framåt, medan andra kom till verksamheten redo att ta sig till nästa steg med hjälp av vägledning och ett personligt stöd under övergången.

*Just det här att ha en neutral arena, och ha tid för att verkligen arbeta med de unga, hinna prata med dem och coacha. Det tror jag är det viktigaste för att lyckas. Människor som har tid och inte har en massa andra saker att göra hela tiden...
(chef inom Utbildnings-förvaltningen)*

De unga i projektet som befann sig i komplexa situationer och med en svårare psykosocial problematik kunde exempelvis behöva vara i verksamheten under ett år för att hinna vända sin utveckling. En ungdom berättade exempelvis att hen vid starten av sin vistelse på Möjligheten mest satt i soffan och "mådde skit" innan hen gradvis började känna sig trygg med personalen och kunde börja delta i olika aktiviteter. Det var initialt viktigt för hen att inte bli pressad till att prestera utan få utveckla ett större välbefinnande. Personalgruppen beskrev att de mött flera unga med vilka relationsskapandet i sig upplevts vara en utmaning som måste få ta tid. I genomsnitt har dock de unga på Möjligheten tagit sig vidare till någon form av studier/praktik/arbete inom 4-6 månader.

Det var också det att de (personalen) alltid kunde lyssna och inte bara hjälpte en med skolsakerna. Vi pratade jättemycket om andra saker som jag tyckte var jobbiga och behövde hjälp med också... De fanns alltid där och det känns bara bra att veta nu också att är det något så går jag dit. (elev som fångats upp vid et studieavbrott, och efter vistelse på Möjligheten bytt studieväg)

Kontinuitet var en annan dimension som personalgruppen återkom till under många tillfällen. För att kunna etablera trygga förtroendefulla relationer med sårbara unga som upplevt många "misslyckanden" så är stabiliteten och kontinuiteten helt avgörande. Personalen menade att kontinuiteten, och intensiteten som de dagliga aktiviteterna möjliggjorde, tydligt förstärkte kvaliteten i aktiviteterna. Mycket gemensam tid ledde förutom till trygga relationer med de unga, även till många tillfällen till produktiva samtal kring deras framtid, drömmar och olika målbilder, en uppfattning som även reflekteras i de ungas upplevelser.

Även flexibilitet att kunna göra aktiviteter utanför den fysiska verksamheten och utforska olika områden utifrån de ungas behov och intressen genom studiebesök och utflykter beskrevs som en framgångsfaktor för projektet. Att kunna röra sig fritt i tid och rum gav förbättrade förutsättningar för att möta de unga på deras villkor i mindre formella kontext såsom på friskvårdsanläggningar, badplatsen, caféer o.s.v., vilket bidrog till att de unga kände sig friare att prata och ställa frågor som de kanske annars inte vågade. En koordinator berättade exempelvis att hon ofta kunde ha mycket bra samtal med ungdomarna under tiden som de körde bil till olika aktiviteter och studiebesök.

Bil, det här med att ha en bil för att kunna åka och hämta ungdomar som har svårt att ta sig hit, skjutsa dem till olika aktiviteter och kunna stötta dem att komma ut till olika verksamheter. Det har varit en viktig framgångsfaktor. Och ofta har vi jättebra samtal i bilen när vi är ute och kör, det är en bra arena för att prata! (koordinator)

Vi fick ändra det med att ha en löpande intagning för det blev inte bra varken för oss eller ungdomarna. Vi hann inte med att möta alla så bra och vi märkte att de inte kände sig lika trygga längre och det fungerade inte. (koordinator)

Den organisatoriska flexibiliteten att kunna möta de unga både individuellt och i grupp och utforma strukturer utifrån individernas behov, lyftes också fram av personalen som en viktig faktor för att lyckas med olika insatser. Personalen menade att det var tydligt att personliga möten med tid för individuell coachning var centralt, såväl som gruppaktiviteter för det sociala sammanhanget.

Vidare menade personal och ungdomar att det är viktigt att gruppen är någorlunda stabil för att dynamiken ska kunna utvecklas positivt. Efter att ha provat att ta in nya elever kontinuerligt under terminens gång erfor personalgruppen att den processen påverkade deltagarna negativt.

På grund av de särskilda behov som många av de unga hade, var det dessutom viktigt att begränsa storleken på gruppen. Ett antal med ca 7 unga upplevde personalen som en produktiv storlek som gav tillräckligt utrymme för varje individ. Även de unga beskrev att möjligheter för individuell handledning var viktigt och att inte alltför många unga var i verksamheten samtidigt eftersom det påverkade deras känsla av samhörighet och trygghet.

Det var bättre först när det inte var så många här. Ett tag kom det in så många och det kändes inte likadant längre så det var inte bra. Då ville jag inte komma lika mycket. Det får inte vara för många inne. (Elev som varit på väg att avbryta sina studier och fått stöd att fortsätta)

Flexibla, individuellt anpassade lösningar lyftes generellt fram som en stor framgångsfaktor för alla delar i verksamhetens insatser, för att lyckas med att behålla de unga i gymnasieskolan samt i arbetet med att stötta unga tillbaka till studier/arbete. Genom projektet utvecklades exempelvis olika ”modeller” för att kombinera gymnasiestudier med stöd från Möjligheten så att elever kunde ”behålla en fot i skolan” även om de var i behov av mycket andra motivationshöjande aktiviteter och stöd. Elever fick exempelvis strukturstöd, vägledning, coachning och hjälp med att få praktiska saker i sin vardag att fungera via Möjligheten, vilket påverkade deras förutsättningar att kunna klarar av sitt skolarbete. På så vis har man fångat upp elever som stått i begrepp att lämna skolan att stanna kvar på sitt program, eller omvandlat avbrottet till exempelvis ett byte av studieväg.

Vi hade en tydlig grundidé från början baserat på våra erfarenheter, men sedan har vi varit mycket öppna för att ändra efter vägen så fort vi märker att en strategi inte fungerar. Då omprövar vi och testar en ny strategi, och så utvärderar vi. Så det är väldigt flexibelt här. Vi måste ju kunna möta alla ungdomarna och se hur vi kan göra så det fungerar för dem.(koordinator)

Jag tror att man verkligen måste försöka vara flexibla så mycket det går. Jag tror inte på att starta upp permanenta särskilda grupper, men inom strukturen vara flexibel i tid, var man är, och med vilka man är... (gymnasiechef)

4.5. ”Vi står kvar, vi står kvar och vi står kvar!”: Bemötande och förhållningssätt

En av de faktorer som ungdomarna lyfter fram som mest betydelsefull för deras utveckling i verksamheten kretsar kring bemötande och förhållningssätt.

De unga som intervjuats menade att personalens välkomnande sätt, positiva inställning och stöttande förhållningssätt var det som fick dem att må bättre, bryta negativa mönster och kunna ta sig an nya utmaningar. Att känna stödet från en engagerad vuxen som tydligt visar omtanke och omsorg i kombination med ett praktiskt stöd med saker som lotsning till nya platser eller hjälp att kontakta olika personer hade stor betydelse för de unga. Koordinatorernas kontinuerliga sms för att stämna av hur dagen varit, påminna om olika saker eller bara uppmuntra ”gjorde jättestor skillnad” enligt de unga. ”Det är det där lilla extra som är så värdefullt”, sade en ungdom sammanfattningsvis.

*De visar att de vill hjälpa dig! Hela tiden! De har varit mycket den här kompis som man kan gnälla hur mycket som helst för, utan att det gör någonting. De är på topp hela dagen känns det som. Man blir alltid jätteglad när man kommer dit på morgonen, så jag kommer dit varje morgon. Det är så himla god stämning där.
(ungdom som återvänt till studier)*

Även personal menade att bemötandet var centralt i arbetet med att bygga förtroendefulla relationer och åstadkomma en utveckling. Följande hållpunkter framhölls särskilt av personalen i bemötandet:

- Se och bekräfta varje individ så mycket som möjligt
- Tålamod och uthållighet
- Visa omsorg och omtanke
- Döm/bedöm inte utan lyssna och försök förstå

De hör av sig hela tiden och kollar av hur det går, och om man är på gång. De följer med på möten om man vill och bryr sig. Jag gillade t.ex. inte att gå och äta i matsalen och då följde de med i början, och då kändes det OK! (ungdom som återgått till studier)

Personalen var eniga om att det som fungerade var att ”möta ungdomarna där de är” och försöka förstå hur de tänker och vad de vill utan att vara kritisk eller fördömande. Medlemmar i det multikompetenta teamet beskrev att det var tydligt att de särskilda ”omsorger” som Möjlighetens personal visade de unga hade en mycket positiv inverkan på deras utveckling. Det beskrevs som avgörande för att de unga skulle vilja komma till verksamheten, en uppfattning som även speglades i de ungas berättelser. Andra viktiga dimensioner som nämndes i samband med det positiva bemötandet var ödmjukhet, ärlighet, naturlighet och ett starkt engagemang för de unga. En av koordinatörerna menade att det ”alltid finns en femte chans”, för de unga, personalen ger aldrig upp i tron på en förändring oavsett om det tar lång tid.

Det måste vara ett ställe man vill gå in till. Här blev man positivt inställd, och de fick en att må bra. Det gjorde att man orkade, ville och vågade... Man fick en bra start (ungdom som återgått till studier)

En metod som inspirerat personalen i interaktionerna med ungdomarna är motiverande samtal (MI). Metoden går ut på att man försöker främja en förändringsprocess genom att använda en viss teknik i interaktionerna. De viktiga principerna handlar om att försöka förstå genom ett empatiskt och reflekterande lyssnade, inte argumentera med den unge utan istället försöka förstå varför den tänker/agerar på ett visst sätt, och försöka stärka den unges tro på sin förmåga och att en förändring är möjlig.

Salutogent, lösningsorienterat och coachande förhållningssätt

Vikten av ett salutogent förhållningssätt där man utgår från det friska och ”det man mår bra av” framhölls som en central framgångsfaktor av personalen på Möjligheten, och speglas i alla delar i verksamheten. De beskrev i intervjuerna hur arbetet med att stötta unga mot sina mål handlar om att ge de unga ”verktyg” för att de själva ska kunna ta kontroll över sin situation. Ett första steg i den processen var att hjälpa ungdomarna att få syn på sin livssituation, de positiva delar som fanns, styrkorna och möjligheterna, och utifrån det formulera målbilder och hitta lösningar på hinder och utmaningar. Med utgångspunkt

i målbilderna coachade personalen sedan de unga att se sina framsteg och progression.

Även de unga uppfattade att det salutogena och coachande förhållningssättet var effektivt och hjälpt dem till ett större välbefinnande och att nå sina mål. De uttryckte att stödet med att utforska sina egna styrkor och möjligheter försett dem med nya förmågor att hantera ”problem”, och borde implementeras mer systematiskt även i skolans verksamhet för att motverka att så många unga mår dåligt av press och stress, och inte förmår fullfölja sina studier.

Det har varit jättebra, det här att hjälpa en att finna sina möjligheter i sig själv. Jag tror jättemånga skulle behöva den hjälpen i gymnasiet. Det är många som mår dåligt och inte klarar skolan för det. (Ungdom som återgått till studier)

En viktig dimension i det salutogena förhållningssättet är att öka välbefinnandet genom aktiviteter som syftar till att få de unga att må bra, såsom friskvård och sociala aktiviteter. Därför har personalen på Möjligheten fokuserat på att även göra utflykter och studiebesök och försöker säkerställa att det finns ett utrymme för ”småprat” och umgänge under exempelvis den gemensamma frukosten.

Tydliga mål och uppföljning

Att arbeta utifrån ett salutogent förhållningssättet och utgå från ungdomarnas välbefinnande betyder inte att samarbetet var kravlöst. Tvärtom menade personalen att det var väldigt viktigt att visa sina höga förväntningar genom tydliga uppföljningar, och bedriva ett tydligt resultats-orienterat arbetssätt, utifrån de mål som de unga själva utformat i sina handlingsplaner. Det var också en viktig dimension i coachningsprocessen.

Vi följer ju upp hela tiden och stämmer av hur det går. Det märkte vi, att vi behöver verkligen den tiden för individuell handledning. Det har vi inlagt. Men sedan följer vi upp hela tiden också om de är ute och stämmer av hur det går med ett sms eller ringer och så. ”Hur gick det idag” och så.. (Koordinator)

Personalen följde regelbundet upp handlingsplanerna, visade på framsteg och stöttade de unga vidare mot nya mål. Hur målen formulerades och följdes upp anpassades efter omständigheterna, men personalen menade att det var mycket viktigt att de unga upplevde att aktiviteterna följdes upp, och att insatserna var meningsfulla och leder till en progression, så att de kom närmare de mål som formulerats. ”Det får inte vara kravlöst då blir det inte trovärdigt eller meningsfullt” menade en medlem i samverkansteamet. Om de unga

Just det här att de hela tiden messade och kollade av hur det gick, och hur man mådde idag och så. Det gjorde jättemycket för att man skulle orka.. (elev som avbrutit sina gymnasiestudier men återgått till studier efter insatser på Möjligheten)

ska vara villiga att investera sin tid i verksamheten behöver de respons och se sin egen utveckling. Särskilt för elever med många misslyckanden bakom sig, menade personalen att det är avgörande att de får uppleva att de lyckas, oavsett om målen handlar om att vända på dygnet, våga följa med på ett studiebesök eller pröva på att studera en kurs. Personalen menade att coachningsprocessens tydliga fokus kring mål och uppföljning, på så vis gav resultat i form av en växande självkänsla som spillde över till andra områden.

Jag tror det är jätteviktigt med att ha en annan bakgrund än bara skola. Man måste ha en djup förståelse för de unga och en kompetens med in i relationen. De behöver inte bara en ”kompis”. Många har det väldigt trassligt och behöver bemötas rätt. Det är även bra att ha kunskap om hur saker fungerar i socialförvaltningen, och kan arbeta samordnande. (koordinator)

De positiva resultaten av personalens coachande, salutogena förhållningssätt poängterades även de elever som intervjuats. De lyfte vikten av att personalen lyft det som fungerar, deras välbefinnande i stort och stöttat dem mot tydliga mål när de själva inte alls ”visste vad de ville” och hela tiden stämt av hur aktiviteter fortlöpt.

Vi kände från början att det är den här kompetensen som behövs. Någon som kan det sociala området och kan möta de här unga. Det är bra om de känner till skolan självklart men de behöver ha den här sociala inriktningen.. (chef på Utbildningsförvaltningen)

4.6. Personalens tvärvetenskapliga kompetens och egenskaper

Den unika kompetensen och bredd som fanns i samverkansteamet, men framför allt hos personalgruppen på Möjligheten beskrevs också som en mycket viktig framgångsfaktor i arbetet med ungdomarna. Personalgruppens kunnighet på området uppfattades som central i utformningen av meningsfulla insatser, och ha bidragit till ungdomarnas välbefinnande och utveckling.

Personalen som arbetade i projektet hade alla en gedigen formell kompetens och erfarenhet. De hade utbildning inom det sociala området, hälso- och sjukvård, barn- och ungdomshälsa, psykiatri, folkhälsovetenskap, beteendevetenskap, socialpsykologi och vägledning. Alla hade en längre erfarenhet av att arbeta med ungdomar i olika kontext och stor vana av att kommunicera och interagera med unga.

Det är ju mycket de (personalen) som gör att man kommer. Man får hjälp här med det man behöver... (ungdom som återvänt till studier)

Koordinatorerna, såväl som projektledningen, menade att personalgruppens kunskaper från hälsovården, psykiatrin och det sociala området var vitala. Särskilt beskrev koordinatorerna att deras erfarenhet av att arbeta med unga i utsatta situationer, samt kunskaper i samtalsmetodik gav bra förutsättningar för att kunna hantera de frågor och typen av behov som fanns hos målgruppen. Personalen har även fortbildat sig under projektets gång inom coachande förhållningssätt, psykiatri, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa, ELOF (elever med långvarig och ogiltig frånvaro) utbildning, motiverande samtal (MI), samt gjort olika studiebesök i andra liknande projekt med samma målgrupp, och satt sig in i Ungdomsstyrelsens material kring målgruppen och annan relevant litteratur.

Det vi har gemensamt är att alla verkligen är intresserade av de här ungdomarna. ALLA vill försöka hitta bra lösningar för dem och har ett stort engagemang, det måste man nog om det ska fungera... (Koordinator)

I samband med personalens formella kompetenser nämndes även genomgående det engagemang och uppenbara intresse för målgruppen som en mycket viktig drivkraft i arbetet. Det var tydligt från de ungas sida att personalen verkligen var genuint intresserade av dem som individer och av att stötta dem framåt mot deras mål. Alla ungdomar beskrev just personalen och deras oförtrutna vilja att lyssna och stötta som en viktig anledning till att de lyckades överkomma utmaningar och delta i olika insatser i verksamheten. Flera av de unga som återvänt till studier berättade att de fortfarande gick förbi Möjligheten emellanåt bara för att träffa personalen som de upplevde ge mycket positiv energi genom sitt engagemang. Detta beskrevs även som en förutsättning för ett fruktbart arbetet i sam-

Det är ju en förutsättning att personalen verkligen är intresserade av unga och av att arbeta med den här målgruppen.. (chef på Utbildningsförvaltningen)

Det blir ju inte alls så dramatiskt att kontakta oss om man är förälder. Vi är ju inte Socialtjänsten och de behöver inte känna sig gran-skade... Vi finns här för alla unga i kommunen och det har varit bra. Att det är en "neutral arena" för att tröskeln ska vara så låg som möjligt. (Koordinator)

verkansteamet och samt betonades av ledningsgruppen i projektet.

Ytterligare en framgångsfaktor som beskrevs i samband med personalens kompetens handlade om kunskaper om lokala verksamheter, och kontaktnätet med aktuella aktörer kring målgruppen. Koordinatorerna menade att de hade haft svårt att utföra ett bra arbete med att samordna alla insatser kring de unga om de inte haft den lokala förankringen i kommunen och kunnat navigera alla olika system. Personalgruppen beskrev dock att det även var positivt att den lokala projektledaren kom "utifrån", eftersom det förde med sig nya perspektiv. Kombinationen av lokal förankring och nya perspektiv var en tillgång.

Det blir ju inte alls så dramatiskt att kontakta oss om man är förälder. Vi är ju inte Socialtjänsten och de behöver inte känna sig gran-skade... Vi finns här för alla unga i kommunen och det har varit bra. Att det är en "neutral arena" för att tröskeln ska vara så låg som möjligt. (Koordinator)

Neutral funktion

En annan aspekt som upplevdes påverka möjligheterna för personalen på Möjligheten att lyckas i sitt arbete med att nå fram till ungdomarna var knuten till det breda uppdraget som verksamheten hade. Personalen som varit inblandad i projektet, såväl som ungdomar beskrev att en framgångsfaktor för arbetet var att de som arbetade i verksamheten hade en "neutral" funktion i relation till ungdomarna och övriga aktörer inom kommunen. Möjligheten var inte "skola", Socialtjänst, eller Arbetsförmedling, som för många unga ofta medför negativa associationer. Samarbetet med de unga kunde därför anta en mer "öppen" karaktär och styras av de ungas behov oavsett vilket område.

Det är så skönt att prata med dem. Det spelar ingen roll hur jag är och hur mycket jag öser ur mig, de bara lyssnar och sen pratar vi om det. (ungdom som återvänt till studier)

*De blir aldrig irriterade på en, man får sitta där och bara häva ur sig och lätta på hjärtat lite... det är så skönt!
(ungdom som återvänt till studier)*

Ungdomarna betonade särskilt att de upplevde att det var väldigt skönt att träffa vuxna som mötte dem som individer utan en specifik kravagenda, professionella vuxna som de kunde vara öppna med och berätta om sin situation i stort ex. hemsituation, kompisrelationer, och kanske studie- och skolrelaterade saker utan att oroa sig för eventuella komplikationer. De menade att de kunde "gnälla" om olika saker och personer utan att bli "bedömda". Personalgruppen uppfattades av de unga som "neutrala" personer. De hade inget bedömningsansvar som ingår i lärar- uppdraget. De var inte heller kuratorer, psykologer, eller socialarbetare, yrkesgrupper som de unga ofta associerade med "problem", och därför kunde uppleva som stigmatiserande kontakter.

Vi är liksom helt "ofarliga"! Det tror jag är väldigt viktigt... Alla myndigheter uppfattas ju ofta som lite hotfulla, särskilt av de här unga som kanske har haft olika kontakter tidigare med väldigt många olika personer.. (projektledare)

Dessutom menade personalgruppen på Möjligheten att deras "neutrala" uppdrag och det faktum att de inte hade en tydlig förankring i varken skolan, socialtjänsten eller på Arbetsförmedlingen med det kunskapsarv som det för med sig, varit väldigt positivt i utformningen av verksamheten. Att de inte burit med sig bestämda uppfattningar om hur insatserna skulle utformas gjorde att de kunde "hitta utanför ramen-lösningar" vilket gynnat de unga på olika sätt. De individuella handlingsplaner som utformades diskuterades alltid i "trepartssamtal" med berörda aktörer för gemensam bedömning av den kontinuerliga progressionen och för att diskutera om "rätt insatser" genomfördes, men Möjlighetens "öppna" ingång upplevdes skapa nya förutsättningar för att stötta de unga i sin utveckling.

Vi visste liksom inte vad ramarna var! Och det har varit bra eftersom vi har fokuserat kring de ungas behov snarare än funderat på vad vi "borde" göra utifrån särskilda funktioner eller uppdrag.. (projektledare)

5. Avslutande reflektioner

Det är tydligt att verksamheten inom Plug In-projektet i Alingsås fyllde en viktig funktion i kommunens palett av insatser för unga utan sysselsättning som inte avslutat sina gymnasiestudier, och inte på egen hand förmår närma sig studier eller arbetsmarknaden såväl som för gymnasieelever som upplever svårigheter med att klara sitt skolarbete. Många av de unga som deltagit i projektet berättade om en skolgång kantad av många negativa upplevelser, svårigheter att klara skolarbetet och social utsatthet. De viktiga kartläggningar som genomförts inom projektet bekräftar att många av de unga som fångats upp i verksamheten befinner sig i en komplex situation och ofta har funktionsnedsättningar och andra former av diagnoser som påverkar deras förutsättningar för lärande. För en del unga har många upplevelser av misslyckanden resulterat i att de fjärrat sig från skola och andra sociala sammanhang, och flera av dem rapporterade olika grader av psykisk ohälsa såsom depressioner och ångest.

Det står klart att för många av dessa unga kan vägen till arbete eller studier vara ganska lång och behöva omfatta en bredare repertoar av insatser som adresserar individernas hela livssituation med hälsa, välbefinnande, sociala situation, självkänsla och självförtroende såväl som vägledning mot studier eller arbetsmarknad. För en del av de unga har vägen tillbaka till ett socialt sammanhang i sig, och vägen till att delta i en första aktivitet, varit en utmaning och en process som krävt ett aktivt uppföljningsarbete. Erbjudanden, i den mån information nått fram, om direkt återgång till studier eller åtgärder inom Arbetsförmedlingens regi har inte upplevts som ett alternativ för många av de unga som fångats upp genom Plug In-projektets uppföljningsarbete. Samtidigt har många av dem som deltagit i verksamhetens insatser återgått till studier efter att de fått en tid av ”förberedelse” med olika typer av motivationshöjande insatser, samhällsorientering, studieteknik, vägledning och social träning och uppnått ett större fysiskt och psykiskt välbefinnande. Personalen i projektgruppen menade att det ofta inte var utbildning i sig som uppfattas problematiskt av ungdomarna utan snarare gymnasieskolan som institution. Efter att ha fått utforska olika utbildningsalternativ, stärkt sin självkänsla och välbefinnande, och tränat relevanta förmågor var många av de unga intresserade av att återvända till studier, även om det skedde i annan form såsom vuxenutbildningen eller folkhögskola.

Behov av fler vägar och flexibilitet

De som intervjuats inför den här rapporten var alla överens om att det måste finnas olika utbildningsvägar och flexibla strukturer om alla unga ska kunna uppnå nödvändig formell behörighet för att komma vidare till arbete. Dels handlar det om att unga med olika typer av svårigheter som påverkar skolarbetet kan vara i behov av större anpassningar under sin gymnasietid och mer stöd av en holistisk natur, och dels fler möjligheter för unga som inte åldersmässigt är behöriga för varken folkhögskola eller vuxenstudier att hitta passande utbildningsvägar när inte gymnasieskolan fungerar. Särskilt för de unga 16-19 år som på grund av sin ålder inte kan söka till Vuxenutbildningen, Folkhögskola, eller ta del av arbetsmarknadsåtgärder saknas alternativa vägar.

All personal som intervjuades menade även att livssituationen i sig, välbefinnandet, själv-

*Dels behöver man ju arbeta förebyggande men när man i perioder också behöver göra något annat så behöver det finnas alternativ för att göra det. Och för dem som aldrig ens har kommit in riktigt, eller påbörjat där behöver det finnas möjligheter för att komma in. Men det behöver vara tydligt hur det hänger ihop med skola och lärandet. Det jag tror skolan behöver göra där är att hitta alla möjligheter till flexibilitet så att man kan möjliggöra för de unga som behöver lite annat också... Att det inte finns vid sidan av.
(t.f. Gymnasiechef, Utbildningsförvaltningen)*

känslan och självförtroendet i sig var avgörande för huruvida unga skulle kunna slutföra sina studier, eller ta viktiga steg framåt mot annan sysselsättning. I samband med det uttrycktes även behovet av en "arena" för de unga där det finns utrymme för att faktiskt arbeta med dem utifrån ett holistiskt perspektiv såsom den personliga utvecklingen, strukturstöd i vardagen, träning av olika sociala och kommunikativa färdigheter och stöd att utforska olika yrkesområden såväl som intressen och förmågor, för att i förlängningen kunna stötta unga att pröva olika utbildningsvägar eller åtgärder via Arbetsförmedlingen. Särskilt svårigheter med sociala sammanhang upplevdes central att adressera eftersom den utgör ett hinder för många aktiviteter och kontext, och är svår att överkomma på egen hand eller via de åtgärder som erbjuds av andra aktörer i kommunen.

Liknande reflektionerna speglades även i intervjuerna med de unga som deltagit i insatser via Möjligheten. En ungdom som varit hemma under en längre period efter att ha avbrutit sina gymnasiestudier menade att det arbete som personalen gjorde med att "leta upp unga", coachningen och det holistiska stödet var nödvändigt för unga som saknade möjligheter att på egen hand vända en negativ cykel av ex. "hemmasittande". Innan hen kommit i kontakt med personalen och fått mer struktur på dygnet och uppnått ett större välbefinnande var det omöjligt att formulera långsiktiga framtidsmål. Hen sade: "Om man inte kan skapa det själv så är det ju bra om någon kan hjälpa en med att skapa det." De ungdomar som intervjuades menade alla att en fysisk plattform såsom Möjligheten tjänade på så vis ett mycket viktigt syfte i en nödvändig förberedande fas inför ett närmande till studier, arbetsmarknad eller annan sysselsättning.

Behov av ett sammanhållet, kontinuerligt stöd

Det är också tydligt att en övergripande sammanhållen strategi kring individerna var central för att de unga skulle få ett kontinuerligt, långsiktigt stöd. Generellt menade de att alla övergångar var kritiska då verksamheter släpper vidare ansvaret till en annan aktör. Det finns en stor risk att de unga studsar ut igen, om de stöter på utmaningar och hinder i den nya kontexten, särskilt innan den unge hunnit etablera förtroendefulla relationer och känner sig trygga. Dessutom riskerar man att "tappa" den unge mellan olika insatser. Detta reflekteras även i intervjuerna med de unga som återgått till studier eller annan sysselsättning efter att ha deltagit i insatser via Möjligheten. De menade exempelvis att de

*Det är så skönt att veta att de finns där! Man får det där messet (sms:et) och de frågar hur det gick idag. Jag går dit fortfarande bara för att för att få prata om allt...
(Elev som varit på väg att avbryta sina studier)*

varit i särskilt stort behov av stöd från personalen i Plug In-projektet när de återupptagit sina studier. Dels handlade det om att få hjälp att ta kontakter och organisera sig praktiskt, men det handlade även om en känsla av trygghet i vetskapen om att personalen fanns kvar vid eventuella behov, och ett kontinuerligt, positivt vuxenstöd.

Ambitionen att skapa en nära samverkan där aktörer kunde röra sig över ”trösklarna” mellan de olika verksamheterna och kontinuerligt stötta de ungas helhetsbehov framstår som en produktiv och nödvändig lösning. Inte bara för att fånga upp de unga och hjälpa dem att övergå till studier/praktik/arbete, utan stötta dem långsiktigt, för att dem att stanna kvar i studier eller på arbetet och klara de nya utmaningarna.

En nära samverkan beskrivs av de som deltagit i projektet ge en möjlighet för utbildningsaktörer, Arbetsförmedlingen och Socialförvaltningen att tillsammans förstärka varandras insatser och möta individers mångfacetterade behov. För att det ska fungera menade de att det krävs en väldigt tydlig ansvarsuppdelning, och att en aktör/person fungerar som en spindel i nätet för de unga och samordnar insatserna, följer upp progressionen, och håller ihop processerna för den unge. Utan en ”neutral” samordnande funktion kan det också vara problematiskt att avgöra vem som ska ta det övergripande ansvaret långsiktigt, och säkerställa att de ungas behov inom olika områden blir tillgodosedda. Särskilt som de aktörer som ingick i projektet menade att de saknar resurser för att själva erbjuda ”holistiskt riktade” insatser som adresserar de ungas helhetsbehov. Tillgången till ett tidigt sammanhållet stöd av holistisk karaktär genom olika aktörer om exempelvis inte skolan fungerar, framstår då som en central del.

Viktigt med bred kompetens

För att kunna möta de ungas varierande behov och helhetsutveckling är det tydligt att det krävs en bred kompetens och förståelse för målgruppens behov. De kunskaper och kompetenser som framhålls som vitala av personal och ungdomar inom Plug In-projektet berör dels breda formella kompetenser inom det sociala området, psykiatri, psykiska- och kognitiva funktionsnedsättningar och vägledning, men lika mycket betonas personalgruppens förhållningssätt och förmåga att bygga förtroendefulla relationer med unga som kan ha en komplex problematik och ibland svåra upplevelser bakom sig. Viktiga kompetenser som lyfts av deltagarna i projektet inkluderar:

- Kunskaper på det sociala området
- Kunskaper om funktionsnedsättningar (psykiska och fysiska)
- Kunskaper om missbruksrelaterad problematik
- Kunskaper om unga i utsatta situationer och om unga i allmänhet
- Kunskaper i studie- och yrkesvägledning, vägledning i ett brett perspektiv

- Kompetens i samtalsmetodik generellt
- Kunskaper i Motiverande samtal (MI) eller coaching
- Coachande förhållningssätt
- Lösningfokuserat förhållningssätt
- Salutogent förhållningssätt
- Resultatsorientering
- Förmåga att kommunicera
- Förmåga att samarbeta
- Social kompetens
- Empati
- Engagemang/intresse av unga och vilja förstå ungas situation
- Att kunna lyssna
- Flexibilitet
- Uthållighet

Kompetensen som framhålls som central omfattar både formella och mer informella dimensioner. Projektet har exempelvis belyst vikten av en bredare typ av vägledning som ger de unga möjligheter att orientera sig i samhället, men framför allt behovet av relationell kompetens för att kunna möta och nå fram till de unga. För många professionella som arbetar med målgruppen utgör dock inte de relationella kompetenserna alltid en central fokus. Kunskaper och ”verktyg” för samtalsmetodik eller ett coachande förhållningssätt ingår exempelvis inte formellt i lärarutbildningen, även om ”bemötande” betonas som en viktig del i interaktionerna med elever. Förståelse för vikten av bemötande och förhållningssätt och förståelse för målgruppens behov framstår som ett viktigt utvecklingsområde om alla professionella ska kunna möta unga som av olika anledningar är i behov av stöd.

För att kunna etablera en förtroendefull relation, hinna lyssna och coacha elever/unga krävs dock även ett organisatoriskt utrymme som ger personal den nödvändiga tiden med varje individ. Från det perspektivet är det uppenbart att det är avgörande att inte bara ”rätt”, kritiska kompetenser finns representerade kring de unga från en tidig ålder, men även funktioner som ger möjlighet för personal att utföra arbetet. Exempelvis kan det vara

*Teamet! Att vi arbetat tillsammans i ett team med många olika kunskapsområden och kompetenser, det har nog varit det viktigaste. Det har gett helt andra möjligheter att verkligen möta de ungas behov.
(medlem i det multikompetenta teamet)*

i form av fler stödfunktioner i skolan såsom coacher med en bred social kompetens och erfarenhet av arbete med unga i komplexa situationer, eller genom samverkan i ett multikompetent team som i fallet med Plug In-projektet Möjligheten.